

TURIZM SOHASIDA KASBIY MALAKALARNI
RIVOJLANTIRISH BO'YICHA TARMOQ KENGASHI

KASBIY STANDART

**FAOL TURIZM TURLARINI TASHKIL
ETISH VA O'TKAZISH**

“Faol turizm turlarini tashkil etish va o‘tkazish” kasbiy standarti 2025-yil 18-dekabrda Kasbiy malakalarni rivojlantirish bo‘yicha Respublika kengashi majlisining 114-son bayoni bilan tasdiqlangan “Kasbiy standart shakli” hamda Milliy malaka tizimini rivojlantirish instituti direktorining 2025-yil 19-dekabrda 55-son buyrug‘i bilan tasdiqlangan “Kasbiy standartlarni ishlab chiqish va yangilash metodologiyasi”ga muvofiq, Turizm sohasida kasbiy malakalarni rivojlantirish bo‘yicha tarmoq kengashi tomonidan ishlab chiqilgan.

KASBIY STANDART

Faol turizm turlarini tashkil etish va o'tkazish

Reyestr raqami:

UZ-KS-2026-T1.0-0044

I. Umumiy ma'lumotlar

1. Kasbiy standartning qo'llanilish sohasi: ushbu kasbiy standart "Yo'riqchi-yo'l boshlovchi" kasbi bo'yicha ta'lim dasturlarini ishlab chiqishda, kasbiy malakalarni mustaqil baholashda, shuningdek, tashkilotlarda xodimlarni boshqarish sohasida keng ko'lamli masalalarni hal qilishda, biznes yuritish yoki kasbiy faoliyatni amalga oshirish uchun qo'llaniladi.

2. Ushbu kasbiy standartda quyidagi asosiy tushunchalar va atamalar qo'llaniladi:

alpinizm – maqsadi tog' cho'qqilariga chiqish bo'lgan faol turizm turi;

aniqlovchi omillar – qiyinlik toifasiga ega bo'lmagan, ammo marshrutning murakkablik toifasini sezilarli darajada aniqlaydigan, omillar (hududning geografik ko'rsatkichlari, marshrutning avtonomligi, marshrutda guruh tomonidan erishilgan balandliklarning umumiy farqi, marshrutning keskinligi va boshqalar);

aniqlovchi to'siqlar – o'ziga xos qiyinlik toifasiga ega bo'lgan mahalliy va cho'zilgan tabiiy to'siqlar;

avtomoto-turizm va velosiped turizmi – tegishli harakatlanish vositalarida – velosipedlar, avtomobillar, mototsikllar, qor avtomobillari va boshqalarda tekislik va tog'lar bo'ylab marshrutlarni bosib o'tishdan iborat bo'lgan, sayohat, turistik yurishlar;

bilim – kasbiy faoliyat doirasidagi vazifalarni bajarish uchun zarur bo'ladigan, o'rganilgan va o'zlashtirilgan ma'lumotlar;

DACUM – korxonaning tajribali xodimlaridan iborat ekspert guruhlarida tuzilgan guruh muhokamalarini o'tkazish usuli;

chang'i turizmi – chang'i turizmi marshrutlaridan o'tish, shu jumladan tabiiy to'siqlarni yengib o'tishni o'z ichiga olgan, sayohatlar, turistik yurishlar;

cho'zilgan to'siqlar – katta uzunlikka ega bo'lgan va ularni yengib o'tishda turistlardan katta jismoniy kuchni talab qiladigan to'siqlar. Izoh – Piyoda, velosipedda, avtomoto marshrutlarda keng tarqalgan;

ekskursant – vaqtincha bo'lish mamlakatida (joyida) tunab qolmasdan yigirma to'rt soatdan oshmaydigan davrda sayohat qiluvchi jismoniy shaxs;

ekskursiya yetakchisi – turistlar va ekskursantlarni muayyan turistik resurs bilan tanishtirish uchun kasbiy jihatdan tayyorgarlik ko'rgan, O'zbekiston Respublikasi rezidenti bo'lgan jismoniy shaxs.

etalon marshrut – u yoki bu murakkablik toifasiga tasniflash uchun zarur bo'lgan, aniqlovchi to'siqlar va aniqlovchi omillarning minimal to'plamiga ega turistik marshrut.

etalon marshrutlar ro'yxati – turizmning faol turlari bo'yicha tasniflangan turistik marshrutlar;

faol turizm – sayohatning faol turlaridan foydalangan holda turizm – piyoda, chang'i, velosiped, otlarda va boshqalar;

faol turizmning har xil turlarini o'tkazish texnikasi – ma'lum turistik marshrut (yoki uning alohida uchastkasi) ning tabiiy to'siqlarini yengib o'tish usullari va turistlarning xavfsizlikni ta'minlash uchun tegishli jihozlardan foydalanish ko'nikmalari;

informal ta'lim – aniq maqsadga yo'naltirilgan, ammo institutsionallashtirilmagan (muayyan qoidalar va normalarni mujassamlashtirmagan), rasmiy yoki norasmiy ta'limdan ko'ra kamroq tashkillashtirilgan va tarkiblash-tirilgan hamda oiladagi, ish joyidagi, yashash joyidagi va kundalik hayotdagi o'quv faoliyatini o'z ichiga olgan ta'lim shakli;

iqtisodiy faoliyat turi – savdo uchun mo'ljallangan mahsulot ishlab chiqarish (xizmat ko'rsatish) maqsadida u yoki bu turdagi resurslarni (uskunalar, mehnat, texnologiya va boshqalar) birlashtirishga asoslangan ishlab chiqarish jarayoni;

izoh – Turistik hududlarning etalon marshrutlari hududda turli xil aniqlovchi omillar mavjudligiga qarab turli xil miqdordagi aniqlovchi to'siqlarga ega bo'lishi mumkin;

karavanning – tirkama-karvonni (g'ildirakdagi turar-joy) shatakka olib, avtomobilda sayohat qilish;

kasb – ko'nikma va bilimlarni talab qiladigan muayyan funksiyalar va vazifalarni bajarish bilan bog'liq bo'lgan faoliyat turi;

kasb xaritasi – kasb nomi, mehnat funksiyalari tavsifi, kasbga qo'yiladigan asosiy xususiyatlar va talablarni o'z ichiga olgan muayyan kasb to'g'risidagi tizimlashtirilgan ma'lumotlarni o'z ichiga olgan kasbiy standartning tarkibiy elementi;

kasbiy standartlar reyestri – bu kasbiy standartlarning nomi, qamrab olingan kasblar, uni qabul qilishga oid qaror (buyruq) rekvizitlari hamda amal qilish muddatini o'z ichiga olgan tizimlashtirilgan ro'yxat;

kayaking – kayaklarda suzib o'tish;

kaytserfing (kaytbording) – varrak bilan boshqariladigan serfingda uchishdan iborat bo'lgan, suvdagi faol turizm turi;

kombinatsiyalangan turistik marshrut (yurish) – har xil faol turizm turlariga xos bo'limlardan tashkil topgan turistik marshrut (yurish);

kombinatsiyalangan turizm – faol turizmning bir nechta turlariga xos bo'lgan hududlar bo'ylab turistik marshrutlarni bosib o'tishdan iborat bo'lgan, sayohat;

ko'nikma – mehnat vazifasi doirasida alohida yoki yakka harakatlarni jismoniy va aqliy jihatdan bajarish;

mahalliy to'siqlar – kichik masofaga ega bo'lgan va ularni yengib o'tishda turistlardan tegishli darajadagi texnik mahorat va maxsus jihozlardan foydalanishni talab qiladigan, to'siqlar. Tog', suv va g'or marshrutlarni toifalashda, birinchi navbatda, dovonlar, tizmalarning traverslari, cho'qqilar, g'orlar, ostonalar va boshqalar hisobga olinadi;

marshrut kitobchasi – toifali yurish uchun hujjat. Ariza hujjatlari (marshrut kitobchasi, uning nusxasi, ishtirokchilar, rahbar va rahbar o'rinbosarlarining turistik tajribasi to'g'risidagi ma'lumotnomalar, kartografik material, tibbiy ma'lumotnomalar) e'lon qilingan yurishni ko'rib chiqish va guruhning marshrutdan chiqishini nazorat qilish uchun Qutqaruv xizmatida ro'yxatdan o'tish uchun komissiyaga (MMK) taqdim etilishi kerak.

marshrut malaka komissiyasi (MMK) – turistik marshrutni (turistik yurish) rejalashtirish va bosib o'tish hamda yo'riqchi-yo'l boshlovchilar malakasining natijalarini chiqarish (turistik tajriba hisoblari) bosqichida turistik yurishni ekspert baholashni amalga oshiradigan turistik-sport jamoat organi yoki ixtisoslashtirilgan jamoat tashkilotlari, komissiya;

marshrut murakkabligi toifasi – turistik yurishdagi to'siqlarning tabiati, soni va xilmaxilligiga qarab marshrutning davomiyligi, uzunligi va texnik murakkabligi;

marshrut varag'i – toifali bo'lmagan yurishlar uchun hujjat. U turistik yurishni amalga oshiruvchi tashkilot tomonidan beriladi (turistik firma, o'quvchilar ijodiyoti markazi, maktab ma'muriyati, OTM sport klubi, turistik klub va boshqalar);

marshrut-malaka komissiyasi – turistik marshrutni (turistik yurish) rejalashtirish va bosib o'tish hamda yo'riqchi-yo'l boshlovchilar malakasining natijalarini chiqarish (turistik tajriba hisoblari) bosqichida turistik yurishni ekspert baholashni amalga oshiradigan turistik-sport jamoat organi yoki ixtisoslashtirilgan jamoat tashkilotlari, komissiya;

mauntinbayking – velosipedlarda tog' hududlarida sayohat va sport tushishi;

mehnat funksiyasi – kasbiy faoliyat doirasida xodim tomonidan belgilangan natijaga erishish uchun amalga oshiriladigan mehnat vazifalari majmui;

mehnat harakatlari – xodimning mehnat predmeti bilan o'zaro ta'sirida muayyan mehnat natijasiga erishiladigan jarayon;

mehnat vazifasi – mehnat funksiyasi doirasida xodimga yuklanadigan (topshiriladigan) ishning aniq turi;

murakkablik darajasi – sarguzasht turizmi faoliyatida ishtirok etishda duch kelishi mumkin bo'lgan jismoniy va psixologik qiyinchiliklarni talab qilinadigan texnik qobiliyat, relyef, balandlik yoki iqlim kabi omillarga asoslangan holda baholash;

norasmiy ta'lim – ta'lim xizmatlari taqdim etilishini ta'minlovchi shaxs yoki tashkilot tomonidan institutsionallashtirilgan (muayyan qoidalar va normalarni mujassamlashtiruvchi), aniq maqsadga yo'naltirilgan va rejalashtirilgan, shaxsni butun hayoti davomida o'qitishdagi rasmiy ta'limga qo'shimcha va (yoki) uning muqobil shakli;

ot turizmi – tekislik va tog' hududlari bo'ylab otlarda marshrutlarni bosib o'tishdan iborat bo'lgan, sayohat, turistik yurishlar.

piyodalar turizmi – turistik marshrutlarni piyoda bosib o'tishni o'z ichiga olgan, shujumladan tabiiy to'siqlarni (o'tish joylari, tog'li hududlar va boshqalar) yengib o'tishni ko'zda tutadigan, sayohatlar, turistik yurishlar;

qoyaga va muzga ko'tarilish – toshli va muzli devorlarni yengib o'tadigan alpinizm turi;

rafting- puflanadigan qayiqalarda (raftlarda) suzib o'tish;

sayohat – har qanday hudud yoki akvatoriya bo'ylab ularni o'rganish maqsadida, shuningdek umumiy ta'lim, o'rganish, sport, faol va boshqa turistik maqsadlarda harakatlanish;

serfing – serfingda uchishdan iborat bo'lgan, suvdagi faol turizm turi;

snoubording – qor bilan qoplangan yon bag'irlardan va tog'lardan snoubordda tushishdan iborat bo'lgan faol turizm turi;

speleoturizm (speleologik turizm) – o'rganish va sport maqsadlarida tabiiy g'orlar bo'ylab sayohat, turistik yurishlar;

sport turizmi – turistik marshrutlar va masofalarni bosib o'tish, shu jumladan tabiiy muhitda yoki sun'iy relyefda yotqizilgan murakkabligi bo'yicha toifalangan to'siqlarni (dovon, traverslar, cho'qqilar, jarliklar, kanyonlar, g'orlar va boshqalar) yengib o'tishga asoslangan faol turizm turi. Sport turizmiga turistik sport sayohatlari va turistik sport musobaqalari (marshrutlar va masofalar) kiradi;

suv turizmi – turli xil suzib o'tish vositalarida (katamaranlar, sollar, raftlar, baydarkalar, kayaklar va boshqalar) to'siqlarni (yoriqlar, tezkor oqimlar, tezkor kaskadlar, kanyonlar, daralar) yengib o'tib, tekislik va tog' daryolari bo'ylab suv marshrutlarini bosib o'tishni o'z ichiga oladigan, sayohatlar, turistik yurishlar;

taktik reja – turistik yurishda eng kam kuch, vosita, vaqt va zarur xavfsizlik darajasi bilan belgilangan maqsadga erishishni ta'minlaydigan chora-tadbirlar va harakatlar majmui;

tog' turizmi – tog' dovonlari, tepaliklari va traverslari, muzliklar va boshqalarni yengib o'tib, o'rta va baland tog'li hududlar bo'ylab tog' marshrutlarini piyoda bosib o'tishni o'z ichiga oladigan, sayohatlar, turistik yurishlar;

to'siqlarning qiyinlik toifasi – turistik marshrutdagi (yurish) to'siqlarning texnik murakkabligi (dovonlar, traverslar, cho'qqilar, ostonalar, kanyonlar, g'orlar va boshqalar) ;

tur – turistik xizmatlarning kamida ikkita turini o'z ichiga olgan turistik xizmatlar majmui bilan ta'minlangan, belgilangan yo'nalish bo'yicha aniq muddatlardagi sayohat;

turist – yigirma to‘rt soatdan o‘n ikki oygacha ketma-ket davrda vaqtinchalik mamlakatda (joyda) bo‘luvchi yoki vaqtinchalik bo‘lish mamlakatda (joyda) bir kundan kam bo‘lmagan muddatda tunashni amalga oshiruvchi faoliyati manbadan foyda olish bilan bog‘liq bo‘lmagan vaqtinchalik bo‘lish mamlakatiga (joyga) tashrif buyuruvchi jismoniy shaxs;

turistik marshrut (turizmning faol turlari uchun) – xavfsizlik talablariga muvofiq ishlab chiqilgan marshrutning murakkablik toifasini belgilagan holda turistik yurishda turistlarni (ekskursiyachilarni) kuzatib borish marshruti;

turistik xizmatlar – joylashtirish, ovqatlantirish, transport, ekskursiya va maslahat xizmati ko‘rsatish bo‘yicha xizmatlar, shuningdek turist va ekskursantning ehtiyojlarini qanoatlantirishga qaratilgan xizmatlar;

turistik yo‘nalish – sayohat vaqtida turist, ekskursant tashrif buyuradigan asosiy joylarning ro‘yxati bo‘yicha turistning, ekskursantning rejalashtirilgan harakatlanish yo‘li;

turistik yurish – muayyan marshrut bo‘ylab faol harakatlanish usullari bilan amalga oshiriladigan, o‘rganish, dam olish, sport, ekstremal va boshqa maqsadlarda, yo‘riqchi-yo‘l boshlovchi rahbarligida yoki mustaqil ravishda (yurish ishtirokchilarining o‘zlarini kuch va vositalari bilan) turli xil tabiiy landshaftlarga tashrif buyurishni o‘z ichiga oladigan, sayohat turi;

turistik-ekskursiya xizmatlari bajaruvchilari – yuridik shaxslar, ularning tashkiliy-huquqiy shakli va mulkchilik shaklidan qat‘i nazar, tegishli malakaga ega bo‘lgan yakka tartibdagi tadbirkorlar va o‘z-o‘zini band qilgan shaxslar;

turistik-ekskursiya xizmatlari buyurtmachilari – ijro etuvchi (yo‘riqchi-yo‘l boshlovchi) tomonidan turistik va ekskursiya xizmatlarini qabul qilishdan manfaatdor shaxs (jismoniy yoki yuridik);

turizm – jismoniy shaxsning vaqtincha bo‘lish mamlakatidagi (joyidagi) manbalardan daromad olish bilan bog‘liq bo‘lgan faoliyat bilan shug‘ullanmagan holda doimiy yashash joyidan jo‘nab ketishi (sayohat qilishi);

turizmning faol turlari – maxsus jismoniy tayyorgarlikni va muayyan ko‘nikma va mahoratlarga ega bo‘lishni, shu jumladan asbob-uskunalar va transport vositalaridan foydalanishni talab qiladigan faol harakat usullari bilan tabiiy muhitda turistik sayohat, safar;

vakolatlilik – kutilgan natijalarga erishish uchun bilim va ko‘nikmalarni qo‘llash ko‘nikmalari;

veykbording – snoubord va serfing elementlarini birlashtirgan faol turizm turi;

vindserfing – ustiga yelkan o‘rnatilgan serfingda uchishdan iborat bo‘lgan, faol turizm turi;

yelkanli turizm – daryolar bo‘ylab suv marshrutlari va ochiq suv zonalaridan kichik va yig‘ma yelkanli kemalarda o‘tishni o‘z ichiga oladigan, sayohatlar, turistik yurishlar;

yo'riqchi-yo'l boshlovchi – turistik marshrutlarda turistlar va ekskursantlarga hamrohlik qilish hamda ularning xavfsizligini ta'minlash uchun kasbiy jihatdan tayyorgarlik ko'rgan, O'zbekiston Respublikasi rezidenti bo'lgan jismoniy shaxs;

yuqori xavfli marshrut – turistlarning (ekskursiyachilarning) hayoti va sog'lig'iga va ularning mulkiga zarar yetkazish xavfi ortishi bilan bog'liq bo'lgan tog'li yoki yurish qiyin bo'lgan joylar, speleologik, suv va boshqa obyektlar orqali turistik marshrut.

3. Kasbiy standartni ishlab chiqishga asos bo'lgan normativ-huquqiy hujjatlar:

O'zbekiston Respublikasining 2019-yil 18-iyuldagi "Turizm to'g'risida"gi O'RBQ-549-son qonuni;

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 16-oktyabrdagi "Kasbiy ta'limda malakali kadrlar tayyorlash tizimini yanada takomillashtirish va xalqaro ta'lim dasturlarini joriy qilish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-158-son farmoni;

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 30-sentyabr "O'zbekiston Respublikasi milliy malaka tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-345-son qarori;

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2025-yil 17-iyundagi "O'zbekiston Respublikasi milliy malaka tizimini tartibga solishga qaratilgan ayrim normativ-huquqiy hujjatlarni tasdiqlash to'g'risida"gi 369-son qarori;

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi O'zbekiston texnik jihatdan tartibga solish agentligining 2025-yil 17-iyuldagi "O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiy faoliyat turlari tasniflagichi" (IFUT-2.1), O'zMSt 640:2025;

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi O'zbekiston texnik jihatdan tartibga solish agentligining 2025-yil 17-iyuldagi Mashg'ulotlarning milliy klassifikatori (MMK 2025), O'zMSt 641:2025;

Turizm xizmatlari. Faol turistik marshrutlarning yagona tasnifi. Umumiy talablar, O'zMSt 137:2024.;

Turizm xizmatlari. Yo'riqchi-yo'l boshlovchi xizmatlariga doir talablar, O'zMSt 136:2024;

Turizm xizmatlari. Ekskursiya xizmatlari. Umumiy talablar, O'zMSt 139:2024.

4. Ushbu Kasbiy standartda quyidagi qisqartmalar qo'llaniladi:

TMR – Tarmoq malakalar ramkasi;

IFUT – O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiy faoliyat turlarining tasniflagichi;

T/r – tartib raqami.

I. Kasbiy standartning pasporti

1.	Kasbiy standartning nomi:	Faol turizm turlarini tashkil etish va o'tkazish	
2.	Kasbiy faoliyatning asosiy maqsadi:	Turistik marshrutlardan o'tish davrida turistlarni tayyorlash, kuzatish, xizmat qilish va xavfsizligini ta'minlash bo'yicha faoliyat, mijozlarning fikr-mulohazalarini qayd etish	
3.	IFUT bo'yicha seksiya, bo'lim, guruh, sinf va kichik sinf:	O seksiya Boshqarish bo'yicha faoliyat va yordamchi xizmatlar ko'rsatish; 79 Turoperatorlar, turagentlar va boshqa turizm sohasida xizmat ko'rsatuvchi tashkilotlar faoliyati; 79.9 Joy bron qilish bo'yicha xizmatlarning boshqa turlari va ular bilan bog'liq xizmatlar; 79.90 Joy bron qilish bo'yicha xizmatlarning boshqa turlari va ular bilan bog'liq xizmatlar; 79.90.0 Joy bron qilish bo'yicha xizmatlarning boshqa turlari va ular bilan bog'liq xizmatlar.	
4.	Kasbiy standartning qisqacha mazmuni:	Turistik marshrutlar bo'yicha sayohatchilarga professional hamrohlik qiluvchi, tarixiy-madaniy, tabiiy va ijtimoiy obyektlar haqida ilmiy asoslangan ma'lumot beruvchi hamda guruh xavfsizligi va logistikasini boshqaruvchi mutaxassisdir	
5.	Qamrab olingan kasblar ro'yxati va malaka darajasi:	Kasblar kodi va nomi:	TMR dagi Malaka darajasi:
		51130005 Yo'riqchi-yo'l boshlovchi	4

III. Kasbiy faoliyat turining funksional xaritasi

Kasblar		Mehnat funksiyalari		Mehnat vazifalari	
T/r	Kodi va nomi	Kodi	Nomi	Kodi	Nomi
1.	51130005 Yo'riqchi-yo'l boshlovchi	A1.4	Toifalanmagan marshrutlarda turizmning faol turlari bilan shug'ullanishda turistlarni, ekskursantlarni kuzatib borish bo'yicha xizmatlarni tashkil etish va taqdim etish bo'yicha yagona talablar	A1.01.4	Toifalanmagan marshrutlarni shakllantirish va tashkil etish
				A1.02.4	Toifalanmagan marshrutlarni kuzatib borish va xavfsizligini ta'minlash
				A1.03.4	Toifalanmagan marshrutlarni bosib o'tishda favqulodda hodisa paytida tadbirlarni o'tkazish
		A2.4	Toifalangan marshrutlarda turistlarni kuzatib borish bo'yicha xizmatlarni tashkil etish va taqdim etish	A2.01.4	Toifalangan marshrutlarni bosib o'tishda marshrutni ishlab chiqish, rejalashtirish va tashkil etish
				A2.02.4	Toifalangan marshrutlarni bosib o'tishda xavfsizlikni ta'minlash
				A2.03.4	Toifalangan marshrutlarni bosib o'tishda favqulodda hodisa paytida harakatlarni muvofiqlashtirish
		A3.4	Tog' yonbag'irlarida tog' turizmi, chang'i va snoubord bilan shug'ullanishda turistlarni kuzatib borish	A3.01.4	Tog' yonbag'irlarida tog' turizmi, chang'i va snoubord bilan shug'ullanishda marshrutni bosib o'tishga tayyorlash
				A3.02.4	Tog' yonbag'irlarida tog' turizmi, chang'i va snoubord bilan shug'ullanishda turistlarni kuzatib borish va xavfsizligini ta'minlash
				A3.03.4	Tog' yonbag'irlarida tog' turizmi, chang'i va snoubord bilan shug'ullanishda favqulodda hodisa paytida harakatlarni muvofiqlashtirish
		A4.4	Speleoturizm bilan shug'ullanishda turistlarni kuzatib borish	A4.01.4	Speleoturizm bilan shug'ullanishda marshrutni bosib o'tishga tayyorlash
				A4.02.4	Speleoturizm bilan shug'ullanishda turistlarni kuzatib borish va xavfsizligini ta'minlash
				A4.03.4	Speleoturizm bilan shug'ullanishda favqulodda hodisa paytida harakatlarni muvofiqlashtirish

		A5.4	Ot turizmi bilan shug'ullanishda turistlarni kuzatib borish	A5.01.4	Ot turizmi bilan shug'ullanishda marshrutni bosib o'tishga tayyorlash
				A5.02.4	Ot turizmi bilan shug'ullanishda turistlarni kuzatib borish va xavfsizligini ta'minlash
				A5.03.4	Ot turizmi bilan shug'ullanishda favqulodda hodisa paytida harakatlarni muvofiqlashtirish
		A6.4	Avtomototurizm va velosiped turizmi bilan shug'ullanishda turistlarni kuzatib borish	A6.01.4	Avtomototurizm va velosiped turizmi bilan shug'ullanishda marshrutni bosib o'tishga tayyorlash
				A6.02.4	Avtomototurizm va velosiped turizmi bilan shug'ullanishda turistlarni kuzatib borish va xavfsizligini ta'minlash
				A6.03.4	Avtomototurizm va velosiped turizmi bilan shug'ullanishda favqulodda hodisa paytida harakatlarni muvofiqlashtirish
		A7.4	Suv turizmi bilan shug'ullanishda turistlarni kuzatib borish	A7.01.4	Suv turizmi bilan shug'ullanishda marshrutni bosib o'tishga tayyorlash
				A7.02.4	Suv turizmi bilan shug'ullanishda turistlarni kuzatib borish va xavfsizligini ta'minlash
				A7.03.4	Suv turizmi bilan shug'ullanishda favqulodda hodisa paytida harakatlarni muvofiqlashtirish

IV. Kasblar xaritasi va mehnat funksiyalari tavsifi

Kasbning nomi:	Yo'riqchi-yo'l boshlovchi
Mashg'ulot nomining kodi:	51130
TMR bo'yicha malaka darajasi:	4
Malakani baholashga qo'yiladigan talabalar	Tavsiya etiladi
Amaliy tajriba (ish staji)ga qo'yilgan talablar:	Talab etilmaydi
Layoqatiga va shaxsiy kompetensiyalarga qo'yilgan talablar:	<p>Yo'riqchi-yo'l boshlovchining malaka sertifikat va identifikatsiya kartasi (beydj) mavjudligi;</p> <p>Gid malaka sertifikat va identifikatsiya kartasi (beydj) mavjud bo'lganda gid xizmatlarini ko'rsatishi mumkin;</p> <p>yo'riqchi-yo'l boshlovchining MMK tomonidan attestatlangan murakkablik toifasidagi marshrutlarda ishlash huquqini tasdiqlovchi rasmiy hujjat;</p> <p>turistlar (ekskursantlar) xavfsizligini ta'minlash va marshrutda xavfsizlik texnikasi bo'yicha instruktajdan o'tish;</p> <p>yiliga bir marta tibbiy ko'rikdan o'tish va sog'liq to'g'risidagi ma'lumotnomaga ega bo'lish;</p> <p>Birinchi tibbiy yordam ko'rsatish kurslaridan o'tganlik to'g'risida sertifikat;</p> <p>Murakkab va o'zgaruvchan tabiiy sharoitlarda moslashuvchanlik va tezkor qaror qabul qilish qobiliyati.</p> <p>Stress, charchoq va yuqori mas'uliyat sharoitida hissiy barqarorlikni saqlay olish;</p> <p>Favqulodda va nostandart vaziyatlarda yetakchilikni namoyon qilish va mas'uliyatni o'z zimmasiga olish;</p> <p>Turistlar xavfsizligini ustuvor qadriyat sifatida qabul qilish va xavfsizlik madaniyatiga sodiqlik;</p> <p>Guruhni birlashtira olish, motivatsiya berish va ijobiy psixologik muhit yaratish qobiliyati;</p> <p>Turli millat, yosh va jismoniy imkoniyatga ega ishtirokchilar bilan ishlashda bag'rikenglik va inklyuziv yondashuv;</p> <p>Ekologik ong va barqaror turizm tamoyillariga sodiqlik;</p> <p>Yuqori ish intizomi, professionallik va etik me'yorlarga rioya qilish;</p> <p>Uzoq davom etuvchi va jismoniy yuklama yuqori bo'lgan marshrutlarda bardoshlilik va qat'iyatlilik;</p> <p>Ko'p vazifalilikni boshqarish va diqqatni jamlash qobiliyati.</p>
Ta'lim darajasiga qo'yilgan talablar:	o'rta professional ta'lim
Norasmiy va informal ta'lim bilan bog'liqligi:	umumiy o'rta (o'rta maxsus) ta'lim yoki boshlang'ich professional ta'lim + norasmiy (informal) ta'lim yoki amaliy tajriba
Kasbiy standartlar reyestrda mavjudligi:	-

Kasbning boshqa mumkin bo'lgan nomlari:		yo'riqchi-yo'l boshlovchi tog' yonbag'irlarida tog' turizmi, chang'i va snoubord bilan shug'ullanishda; yo'riqchi-yo'l boshlovchi speleoturizm bilan shug'ullanishda; yo'riqchi-yo'l boshlovchi ot turizmi bilan shug'ullanishda; yo'riqchi-yo'l boshlovchi avtomototurizm va velosiped turizmi bilan shug'ullanishda; yo'riqchi-yo'l boshlovchi suv turizmi bilan shug'ullanishda; faol-turizm turlari bo'yicha yo'riqchi-yo'l boshlovchi.	
Boshqa kasblar bilan aloqadorligi:		TMR bo'yicha malaka darajasi:	Kasbning nomi:
		5	Turoperator
Mehnat funksiyalarining tasnifi			
Kodi va nomi:	Mehnat vazifalari:		
A1.4 – Toifalanmagan marshrutlarda turizmning faol turlari bilan shug'ullanishda turistlarni, ekskursantlarni kuzatib borish bo'yicha xizmatlarni tashkil etish va taqdim etish bo'yicha yagona talablar	A1.01.4 – Toifalanmagan marshrutlarni shakllantirish va tashkil etish	O'qitish natijalari	
		Mehnat harakatlari:	
		1. Marshrut hududining fizik-geografik va ijtimoiy-madaniy xususiyatlari to'g'risida ma'lumot to'plash va tahlil qilish	
		2. Turistlarga, ekskursantlarga marshrut, iqlim va ob-havo sharoiti, shuningdek, marshrut bo'ylab sanitariya-gigiyena holati to'g'risida to'liq, zarur va ishonchli ma'lumotlarni oldindan taqdim etish	
		3. Marshrutni bosib o'tish rejasini ishlab chiqish	
		4. Ovqatlanish va ichimlik rejimini rejalashtirish	
		5. Marshrutga chiqishdan oldin favqulodda vaziyat yoki baxtsiz hodisa yuz berganda harakatlar rejasini shakllantirish	
		6. Marshrut turining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda turistik guruhni to'ldirish	
		7. Zarur bo'lganda, marshrut turining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda turistning sog'lig'i to'g'risida ma'lumotnoma mavjudligini tekshirish	
		8. Guruhdagi turistlar sonini va marshrut turini hisobga olgan holda xizmatlarni taqdim etishga qo'shimcha yo'riqchilarni jalb qilish	
		9. Marshrut turining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda turistik guruh xavfsizligini ta'minlash uchun zarur bo'lgan shaxsiy va umumiy jihozlarni tayyorlash	
		10. Kerakli marshrut hujjatlarini rasmiylashtirish	
		Ko'nikmalar:	
		Marshrutni rejalashtirish va rejasini tuzish	
Hududning fizik-geografik va ijtimoiy-madaniy xususiyatlarini tahlil qilish va baholash			
Mumkin bo'lgan xavf va tavakkalchiliklarni tahlil qilish va baholash			
Jins, yosh, jismoniy, texnik va psixologik tayyorgarlik darajasini hisobga olgan holda turistik, ekskursiya guruhini shakllantirish			

		<p>Marshrutning xususiyatlarini umumiy uzunligi, davomiyligi, avtonomlik darajasini tahlil qilish va baholash</p> <p>Marshrutning o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda ovqatlanish va ichimlik rejimini rejalashtirish</p> <p>Mustaqil ravishda marshrut narxini hisoblab chiqish</p> <p>Mavjud meteorologik ma'lumotlarni tahlil qilish va ob-havoning o'z kuzatuvlari asosida qisqa muddatli mahalliy ob-havo bashoratlarini tuzish</p> <p>Marshrut turining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda turistik, ekskursiya guruhi xavfsizligini ta'minlash uchun zarur jihozlarni tanlash</p> <p>Favqulodda hodisa yoki baxtsiz hodisa yuz berganda harakatlar rejalarini ishlab chiqish</p> <p>Turistlarga va ekskursantlarga xavfsizlikni ta'minlash bo'yicha instruktaj o'tkazish</p> <p>Bilimlar:</p> <p>Turizmning faol turlarini amalga oshirish faoliyatini tartibga soluvchi davlat va xalqaro standartlar</p> <p>Kasb standarti va lavozim yo'riqnomasining talablari</p> <p>Turli xil xavf va tavakkalchiliklarni monitoring qilish, tahlil qilish va baholash usullari hamda ularni oldini olish choralari</p> <p>Marshrutni tashkil qilish va o'tish reglamentining metodikasi</p> <p>Marshrut hududining fizik-geografik, ob-havo iqlim sharoitlari, flora va fauna, relyefning xususiyatlari va o'ziga xosligi, ijtimoiy-madaniy xususiyatlari</p> <p>Marshrut o'tkaziladigan hududning sanitariya-epidemiologik holati</p> <p>Mavjud meteorologik ma'lumotlarni tahlil qilish va ob-havoning o'z kuzatuvlari asosida qisqa muddatli mahalliy ob-havo bashoratlari</p> <p>Mo'ljallangan marshrutning o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda shaxsiy, guruh, sug'urta va maxsus jihozlarning turli turlarini tanlash tamoyillari va usullari</p> <p>Turistlar (ekskursantlar) va ularning guruhining kundalik hayoti, ovqatlanish hamda ichimlik ichish rejimini samarali tashkil etishning asosiy usullari</p> <p>Marshrutni tashkil qilish va o'tkazish uchun zarur bo'lgan texnik hujjatlar</p>
	A1.02.4 – Toifalanmagan marshrutlarni kuzatib borish va xavfsizligini ta'minlash	<p>Mehnat harakatlari:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Turistlar bilan tanishish, kerak bo'lganda guruhlarga bo'lish 2. Marshrutga chiqishdan oldin shaxsiy va umumiy xavfsizlik jihozlarini tekshirish 3. Turistik guruhiga xavfsizlik qoidalari bo'yicha yuzma-yuz formatda instruktaj o'tkazish 4. Marshrutga chiqishdan oldin turistik guruh, baza lageri va qutqaruv xizmati o'rtasida aloqa tizimini yaratish

		5. Hududga moslashish, marshrut bo'ylab optimal yo'lni tanlash
		6. Mumkin bo'lgan xavf-xatarlarga qarab marshrutni bosib o'tishning maqbul taktikasi va texnikasini tanlash
		7. Marshrutni bosib o'tishda optimal harakat tezligini va dam olish rejimini tanlash
		8. Marshrutda guruh harakatini tashkil qilish, yetakchilik va o'zaro aloqa o'rnatish
		9. Zarur bo'lganda, shaxsiy va guruhli xavfsizlik jihozlaridan foydalanish
		10. Kutilmagan vaziyatlar yuzaga kelganda marshrutni tuzatish
		11. Marshrutni bosib o'tish davomida turistik guruh bilan aloqa qilish, yordam berish, maslahat berish va ko'rsatma berish
		12. Turistik guruh tomonidan shaxsiy xavfsizlik talablariga, xavfsizlik texnikasi qoidalariga, o'zini tutish qoidalariga, harakatlanish va dam olish rejimlariga rioya etilishini nazorat qilish
		13. Ziddiyatli vaziyatlarning oldini olish maqsadida turistik guruhning turli bo'linmalariga xizmat ko'rsatishda differensiallashgan yondashuvni qo'llash
		14. Turar joy, ovqatlanish va ichimlik rejimini tashkil qilish
		15. Atrof-muhitga salbiy ta'sirni kamaytirish bo'yicha choralar ko'rish
		Ko'nikmalar:
		Marshrutni rejalashtirish, real sharoitga moslashtirish va guruh harakatini boshqarish
		Navigatsiya va yo'nalishni aniqlash
		Xavf va tavakkalchiliklarni baholash, oldini olish hamda kamaytirish
		Guruh xavfsizligini ta'minlash va ishtirokchilarning jismoniy holatini nazorat qilish
		Ob-havo va atrof-muhit sharoitlarini tahlil qilish
		Favqulodda vaziyatlarda tezkor va mustaqil qaror qabul qilish
		Birinchi tibbiy yordam ko'rsatish
		Aloqa vositalaridan foydalanish va guruh bilan doimiy muloqotni saqlash
		Mojarolarni boshqarish va psixologik muhitni nazorat qilish
		Ekologik xavfsizlik va madaniyatlararo muloqot tamoyillariga rioya qilish
		Bilimlar:
		Turizmning faol turlarini amalga oshirish faoliyatini tartibga soluvchi davlat va xalqaro standartlar
		Turizmning global axloq kodeksi
		Turizmning faol turlari sohasidagi kasbiy terminologiya

		<p>Marshrut hududining fizik-geografik, ob-havo iqlim sharoiti, flora va fauna, relyefning tabiati va ijtimoiy-madaniy xususiyatlari</p> <p>Har xil turdagi xavf va tavakkalchiliklarni baholash usullari</p> <p>Faol turizm va marshrutning o'ziga xos xususiyatlariga muvofiq marshrutni bosib o'tish reglamentlari</p> <p>Marshrutni bosib o'tishda xavfsizlikni ta'minlash usullari va xulq-atvor qoidalari</p> <p>Shaxsiy va umumiy xavfsizlik jihozlarining har xil turlaridan foydalanishda xavfsizlik qoidalari</p> <p>Maxsus texnik vositalardan foydalanmasdan hududga moslashish usullari</p> <p>Turistik guruhni tashkil etish, boshqarish va ularga ko'rsatma berish usullari</p> <p>Turar joy, ovqatlanish va ichimlik rejimini tashkil qilishning asosiy usullari</p> <p>Turistik guruh bilan aloqani saqlashning asosiy talablari</p> <p>Psixologiya, konfliktologiya va madaniyatlararo aloqa asoslari</p> <p>Ekologik xavfsizlikka rioya qilish, atrof-muhitga salbiy ta'sirni kamaytirish va tabiiy resurslardan oqilona foydalanish qoidalari</p> <p>Tezkor aloqa telefonlari, O'zbekiston Respublikasi Favqulodda vaziyatlar vazirligi mintaqaviy xizmatlari joylashgan joylar, ogohlantirish sxemalari va aloqa seanslari</p> <p>Birinchi tibbiy yordam ko'rsatishning asosiy usullari</p>
	<p>A1.03.4 – Toifalanmagan marshrutlarni bosib o'tishda favqulodda hodisa paytida tadbirlarni o'tkazish</p>	<p>Mehnat harakatlari:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Favqulodda vaziyat xavfi yuzaga kelganda marshrutni to'xtatib turish yoki tuzatish va turistik guruhni xavfsiz zonaga olib chiqish 2. Turistik guruhda vahima va nizolarni oldini olish 3. Mavjud texnik aloqa vositalaridan foydalanish 4. Favqulodda vaziyat to'g'risida xabar berish va yordam chaqirish, xizmat buyurtmachisini, turizm sohasidagi vakolatli davlat organlarini, mahalliy o'zini-o'zi boshqarish organlarini, O'zbekiston Respublikasi Favqulodda vaziyatlar vazirligi xizmatlarini va manfaatdor tomonlarni xabardor qilish 5. Favqulodda vaziyat hududida joylashgan qutqaruv xizmatlari va boshqa guruhlar bilan aloqa o'rnatish va harakatlarni muvofiqlashtirish 6. Jabrlanuvchiga birinchi tibbiy yordam ko'rsatish, uning holatini nazorat qilish va psixologik yordam berish 7. Jabrlanuvchini marshrutdan evakuatsiya qilish 8. Favqulodda vaziyatni hujjatlashtirish va xabar qilish

		<p>Ko'nikmalar:</p> <p>Favqulodda vaziyat yuzaga kelganda turistik guruhga yordam ko'rsatish va harakatlarni muvofiqlashtirish</p> <p>Turistik guruhda vahima va nizolarni oldini olish</p> <p>Aloqa vositalaridan foydalanish</p> <p>Xarita va navigatsiya vositalaridan foydalanish</p> <p>Avariyaviy dam olish joylarini tashkil qilish</p> <p>Favqulodda vaziyatlarda tezkor xabardor qilish va tegishli xizmatlar bilan muvofiqlashtirish</p> <p>Jabrlanuvchiga birinchi tibbiy va psixologik yordam ko'rsatish</p> <p>Favqulodda vaziyatni hujjatlashtirish</p> <p>Bilimlar:</p> <p>Turistik faoliyatda xavfsizlik talablari</p> <p>Turistik guruh xavfsizligini ta'minlash bo'yicha davlat va xalqaro standartlar</p> <p>Turistik guruh psixologiyasi</p> <p>Favqulodda vaziyatlarda harakatlanish tartibi</p> <p>Turistik guruh xavfsizligini ta'minlash usullari</p> <p>Xarita, GPS va tabiiy yo'naltiruvchilar yordamida navigatsiyadan foydalanish usullari</p> <p>Barcha mavjud aloqa vositalaridan foydalanish usullari</p> <p>Og'zaki va imo-ishora muloqoti asoslari</p> <p>Birinchi tibbiy va psixologik yordam ko'rsatishning asosiy usullari</p> <p>Evakuatsiyani tashkil qilish tamoyillari</p>
	Mas'uliyat va mustaqillik:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Turistik guruhga nisbatan kasbiy etika me'yorlariga amal qilish va bu borada mas'uliyatni o'z zimmasiga olish 2. Malaka talablari va lavozim majburiyatlariga muvofiq vazifalarni mustaqil bajarish 3. Marshrutda belgilangan xavfsizlik va tartib qoidalarini buzish uchun javobgarlik 4. Turistik marshrutning turi va murakkabligi xususiyatlariga muvofiq ravishda uni samarali va sifatli tashkil etish bo'yicha individual javobgarlik 5. O'z faoliyatingizni rejalashtirish 6. Belgilangan vazifalarni malaka talablari va lavozim majburiyatlariga muvofiq hal etish uchun javobgarlik
A2.4 – Toifalangan marshrutlarda turistlarni kuzatib borish bo'yicha xizmatlarni tashkil etish va taqdim etish	A2.01.4 – Toifalangan marshrutlarni bosib o'tishda marshrutni ishlab chiqish, rejalashtirish va tashkil etish	<p>Mehnat harakatlari:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Marshrut hududining fizik-geografik va ijtimoiy-madaniy xususiyatlari to'g'risida ma'lumot to'plash va tahlil qilish 2. Turistlarga, ekskursantlarga marshrut, iqlim va ob-havo sharoiti, shuningdek, marshrut bo'ylab sanitariya-gigiyena holati to'g'risida to'liq, zarur va ishonchli ma'lumotlarni oldindan taqdim etish 3. Mo'ljallangan marshrutning mumkin bo'lgan xavflarini baholash, shu jumladan ob-havo va iqlim sharoitlarini

		baholash va marshrutdagi xavflarni kamaytirish choralarini ko'rish
		4. Marshrutni bosib o'tish rejasini ishlab chiqish
		5. Ovqatlanish va ichimlik rejimini rejalashtirish
		6. Marshrut turining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda turistik guruhni to'ldirish
		7. Zarur bo'lganda, marshrut turining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda turistning sog'lig'i to'g'risida ma'lumotnoma mavjudligini tekshirish
		8. Guruhdagi turistlar sonini va marshrut turini hisobga olgan holda xizmatlarni taqdim etishga qo'shimcha yo'riqchilarni jalb qilish
		9. Kerakli shaxsiy va umumiy jihozlar ro'yxatini tuzish
		10. Marshrut turining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda turistik guruh xavfsizligini ta'minlash uchun zarur bo'lgan jihozlarni tayyorlash
		11. Kerakli marshrut hujjatlarini rasmiylashtirish
		12. Marshrutni ekspeditsiya tekshiruvini o'tkazish, marshrutga yondashish, to'siqlarni chetlab o'tish, marshrutni tark etish va marshrut hududidan chiqishning (chiqib ketish) mumkin bo'lgan variantlarini o'rganish yoki mavsum boshlanishidan oldin o'tkazilgan ushbu marshrut bo'yicha ekspeditsiya hisobotidan foydalanish
		13. To'siqlarni chetlab o'tish, marshrutni tark etish va marshrut hududidan chiqish (chiqib ketish) uchun mumkin bo'lgan variantlarini o'rganish
		14. Marshrut turiga va murakkablik toifasiga qarab harakatlanish va dam olish rejimini ishlab chiqish va mo'ljallash
		15. Marshrut turini va marshrutning murakkablik toifasini hisobga olgan holda ovqatlanish va ichimlik ichish rejimini rejalashtirish. Oziq-ovqat zaxiralarini to'ldirish imkoniyatini aniqlash, xarajatlar smetasini tuzish
		16. Turistlarning xohishlarini va yurish sharoitlarida taom tayyorlash va suv ta'minotining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda mahsulotlarning yurish uchun taqsimotini va oziq-ovqat menyusi, ichimlik ichish rejimini tuzish
		17. Marshrutni transport bilan ta'minlashni rejalashtirish – marshrutning boshiga kelish, marshrut tugagan joydan ketish, marshrut ichidagi o'tish joylari, marshrut turiga qarab avtomobilda kuzatib borish
		Ko'nikmalar:
		Marshrutni rejalashtirish
		Hududning fizik-geografik va ijtimoiy-madaniy xususiyatlarini baholash
		Xavf va tavakkalchiliklarni tahlil qilish va baholash
		Turistik (ekskursiya) guruhini shakllantirish

		Marshrutning xususiyatlarini baholash
		Marshrut narxini hisoblablash
		Mahalliy ob-havo bo'yicha qisqa muddatli bashorat tuzish
		Favqulodda hodisa yoki baxtsiz hodisa yuz berganda harakatlar rejalarini ishlab chiqish
		Turistlarga, ekskursantlarga shu jumladan xavfsizlikni ta'minlash bo'yicha instruktaj o'tkazish
		Murakkablik toifasiga qarab marshrut va uning texnik-taktik rejasini tuzish
		Marshrutning murakkablik toifasini aniqlash
		Ovqatlanish va ichimlik rejimini rejalashtirish
		Bilimlar:
		Faol turizmni tartibga soluvchi davlat va xalqaro standartlar, kasb standarti hamda lavozim yo'riqnomasi talablari
		Marshrut turini va murakkablik toifasini aniqlash tizimi, shuningdek murakkablik darajasiga mos taktik va texnik rejalarini ishlab chiqish metodikasi
		Marshrutni loyihalash, tashkil etish va bosib o'tish reglamenti
		Xavf turlari va tavakkalchiliklarni tasniflash, ularni monitoring qilish, tahlil qilish va oldini olish usullari
		Marshrut hududining fizik-geografik sharoitlari (relyef, iqlim, flora va fauna), ijtimoiy-madaniy xususiyatlari hamda sanitariya-epidemiologik holati
		Meteorologik ma'lumotlarni tahlil qilish va mahalliy qisqa muddatli ob-havo bashoratlarini tuzish asoslari
		Marshrut xususiyatlarini hisobga olgan holda shaxsiy, guruh va maxsus jihozlarni tanlash tamoyillari hamda ulardan foydalanish qoidalari
		Turistlarning tayyorgarlik darajasini baholash usullari
		Marshrut davomida guruh hayoti, ovqatlanish va ichimlik rejimini tashkil etish asoslari
		Marshrutni tashkil etish va o'tkazish uchun zarur bo'lgan texnik hujjatlar tarkibi va ularni rasmiylashtirish talablari
		Marshrut hududidagi mahalliy urf-odatlar, me'yorlar va xulq-atvor qoidalari
	A2.02.4 – Toifalangan marshrutlarni bosib o'tishda xavfsizlikni ta'minlash	Mehnat harakatlari:
		1. Turistlar bilan tanishish, kerak bo'lganda guruhlariga bo'lish
		2. Marshrutga chiqishdan oldin shaxsiy va umumiy xavfsizlik jihozlarini tekshirish
		3. Turistik guruhiga xavfsizlik qoidalari bo'yicha yuzma-yuz formatda instruktaj o'tkazish
		4. Marshrutga chiqishdan oldin turistik guruh, baza lageri va qutqaruv xizmati o'rtasida aloqa tizimini yaratish
		5. Hududga moslashish, marshrut bo'ylab optimal yo'lni tanlash

		6. Mumkin bo'lgan xavf-xatarlarga qarab marshrutni bosib o'tishning maqbul taktikasi va texnikasini tanlash
		7. Marshrutni bosib o'tishda optimal harakat tezligini va dam olish rejimini tanlash
		8. Marshrutda guruh harakatini tashkil qilish: yetakchilik va o'zaro aloqa
		9. Marshrutda turistik guruhni kuzatib borish va boshqarish
		10. Marshrutni bosib o'tish davomida xavfsizlik choralarini ko'rish
		11. Zarur bo'lganda, shaxsiy va guruhli xavfsizlik jihozlaridan foydalanish
		12. Kutilmagan vaziyatlar yuzaga kelganda marshrutni tuzatish
		13. Marshrutni bosib o'tish davomida turistik guruh bilan aloqa qilish, yordam berish, maslahat berish va ko'rsatma berish
		14. Turistik guruh tomonidan shaxsiy xavfsizlik talablariga, xavfsizlik texnikasi qoidalariga, o'zini tutish qoidalariga, harakatlanish va dam olish rejimlariga rioya etilishini nazorat qilish
		15. Ziddiyatli vaziyatlarning oldini olish maqsadida turistik guruhning turli bo'linmalariga xizmat ko'rsatishda differensiallashgan yondashuvni qo'llash
		16. Turar joy, ovqatlanish va ichimlik rejimini tashkil qilish
		17. Atrof-muhitga salbiy ta'sirni kamaytirish bo'yicha choralar ko'rish
		18. Turistga birinchi tibbiy yordam ko'rsatish
		19. Marshrutga chiqishdan oldin shaxsiy va umumiy jihozlarning to'liqligi va yaroqliligini tekshirish, marshrut turi va marshrutning murakkablik toifasini hisobga olgan holda qadoqlash va transportda tashish
		20. Turistik guruh ichidagi yo'riqchi-yo'l boshlovchilarning o'zaro harakatini tashkillashtirish
		21. Meteorologik ma'lumotlarni tahlil qilib, ob-havo va ko'chki holatini monitoring qilib, ko'chki xavfining qisqa muddatli bashoratini tuzish
		22. Marshrutning texnik jihatdan qiyin va xavfli qismlarida turistlar uchun xavfsizlikni tashkil qilish
		23. Daryolar bo'ylab o'tish joylarini boshqarish, harakatlanish taktikasi, texnikasi va xavfsizlik usullarini tanlash
		24. Marshrutlarni bosib o'tishda turistlarning jismoniy zo'riqishini nazorat qilish
		25. Jihozlarni shikastlangan taqdirda ta'mirlash
		Ko'nikmalar:
		Marshrutga tayyorgarlik ko'rish va xavfsizlik jihozlarini tekshirish, guruhga xavfsizlik bo'yicha instruktaj o'tkazish

		Navigatsiya va yoʻnalishni aniqlash
		Ob-havo va atrof-muhit sharoitlarini tahlil qilish, xavf va tahdid ehtimolini baholash
		Marshrut davomida xavf va tavakkalchiliklarni oldini olish va kamaytirish
		Turistik guruh harakatini boshqarish, yetakchilik qilish va ishtirokchilarning jismoniy holatini nazorat qilish
		Texnik jihatdan murakkab uchastkalar va suv toʻsiqlaridan oʻtishda xavfsizlikni tashkil etish, taktik va texnik usullarni qoʻllash
		Koʻchki xavfini baholash va noqulay sharoitlarda hududda moʻljal ola bilish
		Turistlarning notoʻgʻri xatti-harakatlari oqibatidagi jarohatlanish va kasallanishning oldini olish
		Guruh bilan doimiy aloqa oʻrnatish, savollarga professional javob berish va nizoli vaziyatlarni hal qilish
		Dam olish joylari va ovqatlanishni tashkil etish
		Xizmat etiketi, madaniyatlararo muloqot va mahalliy anʼanalarni hisobga olish
		Birinchi tibbiy yordam koʻrsatish
		Marshrutda foydalaniladigan jihozlardan foydalanish va zarurat tugʻilganda ularni taʼmirlash
		Bilimlar:
		Faol turizmni tartibga soluvchi davlat va xalqaro standartlar, kasb standarti talablari hamda Turizmning global axloq kodeksi
		Faol turizm sohasidagi kasbiy terminologiya va marshrutlarni oʻtkazish reglamentlari
		Marshrut hududining fizik-geografik sharoitlari hamda ijtimoiy-madaniy xususiyatlari
		Xavf turlari va tavakkalchiliklarning tasnifi, ularni baholash va kamaytirish usullari
		Marshrutni bosib oʻtishda xavfsizlikni taʼminlash usullari va xulq-atvor qoidalari
		Shaxsiy, guruh va maxsus xavfsizlik jihozlaridan foydalanish qoidalari hamda ularning nosozliklarini aniqlash va bartaraf etish usullari
		Navigatsiya asoslari (topografiya, xarita va kompas, GPS hamda tabiiy belgilar boʻyicha moʻljal olish)
		Turistik guruhni tashkil etish, boshqarish va ularga koʻrsatma berish tamoyillari
		Ob-havo sharoitlarini tahlil qilish, koʻchki xavfini baholash va yuqori togʻ sharoitlariga moslashish asoslari
		Texnik jihatdan murakkab uchastkalar va suv toʻsiqlaridan oʻtishning taktik va texnik usullari
		Tabiiy muhitda omon qolish asoslari hamda ekologik xavfsizlik tamoyillari

		Guruh bilan aloqa qilish, konfliktlarni boshqarish va madaniyatlararo muloqot asoslari
		Tezkor aloqa tartibi, favqulodda xizmatlar bilan bog'lanish sxemalari va ogohlantirish tizimlari
		Birinchi tibbiy yordam ko'rsatish asoslari va sport fiziologiyasi elementlari
	A2.03.4 – Toifalangan marshrutlarni bosib o'tishda favqulodda hodisa paytida harakatlarni muvofiqlashtirish	Mehnat harakatlari:
		1. Favqulodda vaziyat xavfi yuzaga kelganda marshrutni to'xtatib turish yoki tuzatish va turistik guruhni xavfsiz zonaga olib chiqish
		2. Turistik guruhda vahima va nizolarni oldini olish
		3. Mavjud texnik aloqa vositalaridan foydalanish
		4. Favqulodda vaziyat to'g'risida xabar berish va yordam chaqirish, xizmat buyurtmachisini, turizm sohasidagi vakolatli davlat organlarini, mahalliy o'zini-o'zi boshqarish organlarini, O'zbekiston Respublikasi Favqulodda vaziyatlar vazirligi xizmatlarini va manfaatdor tomonlarni xabardor qilish
		5. Favqulodda vaziyat hududida joylashgan qutqaruv xizmatlari va boshqa guruhlar bilan aloqa o'rnatish va harakatlarni muvofiqlashtirish
		6. Jabrlanuvchiga birinchi tibbiy yordam ko'rsatish, uning holatini nazorat qilish va psixologik yordam berish
		7. Jabrlanuvchini marshrutdan evakuatsiya qilish
		8. Favqulodda vaziyatni hujjatlashtirish va xabar qilish
		9. Omon qolish uchun kurash bosqichini boshlash: harakatlar rejasini ishlab chiqish
		10. Oziq-ovqat, suv, jihozlar zaxirasini saqlab qolish choralarini ko'rish
		11. Xalqaro kodning falokat signallaridan foydalanish, signal berish tartibi va falokat haqida xabar berish
		Ko'nikmalar:
		Favqulodda vaziyat yuzaga kelganda turistik guruhga yordam ko'rsatish va harakatlarni muvofiqlashtirish
		Turistik guruhda vahima va nizolarni oldini olish
		Mavjud barcha texnik aloqa vositalaridan foydalanish
		Xarita va navigatsiya vositalaridan foydalangan holda hududda yo'nalishni aniqlash
		Mavjud texnik aloqa vositalaridan foydalanish
		Avariyaviy dam olish joylarini tashkil qilish
		Favqulodda vaziyat to'g'risida xabar berish va yordam chaqirish, xizmat buyurtmachisini, turizm sohasidagi vakolatli davlat organlarini, mahalliy o'zini-o'zi boshqarish organlarini, O'zbekiston Respublikasi Favqulodda vaziyatlar vazirligi xizmatlarini va manfaatdor tomonlarni xabardor qilish
		Favqulodda vaziyatlar vazirligi va hududdagi qutqaruv guruhlari bilan o'zaro aloqa o'rnatish
		Jabrlanuvchiga birinchi tibbiy va psixologik yordam ko'rsatish, uning holatini kuzatish
	Favqulodda vaziyatni hujjatlashtirish	

		Vaziyatni to'g'ri baholash, xavf darajasidan xabardor bo'lish, omon qolish
		Omon qolish uchun kurashish bo'yicha harakat rejasini ishlab chiqish
		Oziq-ovqat, suv, jihozlar zaxirasini saqlab qolish choralarini ko'rish
		Xalqaro kodning falokat signallaridan foydalanish
		Qidiruv-qutqaruv tadbirlarini o'tkazishda og'zaki bo'lmagan signallardan foydalanish
		Bilimlar:
		Xavfsizlikni ta'minlash talablari bo'yicha davlat va xalqaro standartlar
		Omon qolish uchun kurashish bo'yicha harakat rejasini ishlab chiqish qoidalari
		Falokat signallarini berish usullari
		Jabrlanuvchini qo'l ostidagi vositalardan foydalangan holda tushirish, ko'tarish va qazib olish texnik usullari
		Mas'uliyat va mustaqillik:
	2. Malaka talablari va lavozim majburiyatlariga muvofiq vazifalarni mustaqil bajarish	
	3. Marshrutda belgilangan xavfsizlik va tartib qoidalarini buzish uchun javobgarlik	
	4. Turistik marshrutning turi va murakkabligi xususiyatlariga muvofiq ravishda uni samarali va sifatli tashkil etish bo'yicha individual javobgarlik	
5. Belgilangan vazifalarni malaka talablari va lavozim majburiyatlariga muvofiq hal etish uchun javobgarlik		
A3.4 – Tog' yonbag'irlarida tog' turizmi, chang'i va snobord bilan shug'ullani shda turistlarni kuzatib borish	A3.01.4 – Tog' yonbag'irlarida tog' turizmi, chang'i va snobord bilan shug'ullanishda Marshrutni bosib o'tishga tayyorlash	Mehnat harakatlari:
		1. Marshrutni ekspeditsiya tekshiruvini o'tkazish, marshrutga yondashish, to'siqlarni chetlab o'tish, marshrutni tark etish va marshrut hududidan chiqishning mumkin bo'lgan variantlarini o'rganish yoki mavsum boshlanishidan oldin o'tkazilgan ushbu marshrut bo'yicha ekspeditsiya hisobotidan foydalanish
		2. To'siqlarni chetlab o'tish, marshrutni tark etish va marshrut hududidan chiqish uchun mumkin bo'lgan variantlarini o'rganish
		3. Murakkablik toifasiga qarab marshrutni tuzish va rejalashtirish
		4. Marshrut turiga va murakkablik toifasiga qarab harakatlanish va dam olish rejimini ishlab chiqish va mo'ljallash
		5. Guruhdagi turistlar sonini, marshrut turini va marshrutning murakkablik toifasini hisobga olgan holda qo'shimcha yo'riqchi-yo'l boshlovchilarni jalb qilish
		6. Zarur bo'lganda, marshrut turini va marshrutning murakkablik toifasini hisobga olgan holda turistning sog'lig'i to'g'risida ma'lumotnoma mavjudligini tekshirish
		7. Marshrut turini va marshrutning murakkablik toifasini hisobga olgan holda ovqatlanish va ichimlik ichish rejimini

		rejalashtirish. Oziq-ovqat zaxiralarini to'ldirish imkoniyatini aniqlash, xarajatlar smetasini tuzish
		8. Turistlarning xohishlarini va yurish sharoitlarida taom tayyorlash va suv ta'minotining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda mahsulotlarning yurish uchun taqsimotini va oziq-ovqat menyusi, ichimlik ichish rejimini tuzish
		9. Marshrutni transport bilan ta'minlashni rejalashtirish – marshrutning boshiga kelish, marshrut tugagan joydan ketish, marshrut ichidagi o'tish joylari, marshrut turiga qarab avtomobilda kuzatib borish
		10. Marshrut turini va marshrutning murakkablik toifasini hisobga olgan holda turistlarning xavfsizligini ta'minlash uchun zarur bo'lgan jihozlarni tayyorlash
		11. Marshrutda navigatsiya va aloqa vositalarini tayyorlash, ularning sozligini tekshirish
		12. Qutqaruv va ixtisoslashtirilgan xizmatlarga turistlar guruhining marshruti va tarkibi to'g'risida ma'lumot berish
		13. Ko'chki xavfi darajasini tahlil qilish va baholash
		14. Chang'i va snobord bilan shug'ullanishda turistlarning tayyorgarlik darajasiga muvofiq marshrutni tanlash uchun trassalarni tasniflash ma'lumotlarni to'plash va tahlil qilish
		15. Tog' turizmi bilan shug'ullanishda xavf va tavakkalchiliklarni kamaytirish va oldini olish bo'yicha harakatlarni ishlab chiqish, shu jumladan marshrutga chiqish va tushish, tosh va muz devorlari, dovonlar, cho'qqilar traverslari, muzliklarni yengib o'tish
		Ko'nikmalar:
		Murakkablik toifasiga qarab marshrut va uning texnik-taktik rejasini tuzish
		Marshrutning texnik murakkabligini tahlil qilish va baholash
		Marshrutning murakkablik toifasini aniqlash
		Ovqatlanish va ichimlik rejimini rejalashtirish
		Turistlarning xavfsizligini ta'minlash uchun maxsus shaxsiy va umumiy jihozlarni tanlash
		Ko'chki xavfining joriy darajasini monitoring qilish va baholash
		Marshrutning texnik xususiyatlarini tahlil qilish va baholash
		Bilimlar:
		Xavf turlari va tavakkalchiliklarning tasnifi
		Marshrutning murakkablik toifasini aniqlash tizimi
		Marshrut turiga va murakkablik toifasiga qarab marshrutning taktik va texnik rejasini ishlab chiqish metodikasi
		Marshrut turini va marshrutning murakkablik toifasini hisobga olgan holda marshrutni ishlab chiqish, tashkil etish metodikasi va bosib o'tish reglamenti

		Marshrut hududidagi urf-odatlar, me'yorlar va xulq-atvor qoidalari
		Turizmning faol turlarida anjomlar (uskunalar) turlari, ulardan foydalanish usullari
		Turistlarning tayyorgarlik darajasini aniqlash usullari va vositalari
		Marshrutni tashkil qilish va o'tkazish uchun zarur bo'lgan texnik hujjatlar
		Tog'-chang'i trassalarining tasnifi
		Ob-havo sharoitlarini tahlil qilish, ko'chki xavfini baholash va yuqori tog' sharoitlariga moslashish asoslar
A3.02.4 – Tog' yonbag'irlarida tog' turizmi, chang'i va snobord bilan shug'ullanishda turistlarni kuzatib borish va xavfsizligini ta'minlash		Mehnat harakatlari:
		1. Marshrutga chiqishdan oldin shaxsiy va umumiy jihozlarning to'liqligi va yaroqliligini tekshirish, marshrut turi va marshrutning murakkablik toifasini hisobga olgan holda qadoqlash va transportda tashish
		2. Turistik guruh ichidagi yo'riqchi-yo'l boshlovchilarning o'zaro harakatini tashkillashtirish
		3. Meteorologik ma'lumotlarni tahlil qilib, ob-havo va ko'chki holatini monitoring qilib, ko'chki xavfining qisqa muddatli bashoratini tuzish
		4. Marshrutning texnik jihatdan qiyin va xavfli qismlarida turistlar uchun xavfsizlikni tashkil qilish
		5. Daryolar bo'ylab o'tish joylarini boshqarish, harakatlanish taktikasi, texnikasi va xavfsizlik usullarini tanlash
		6. Marshrutlarni bosib o'tishda turistlarning jismoniy zo'riqishini nazorat qilish
		7. Jihozlarni shikastlangan taqdirda ta'mirlash
		8. Tog' chang'isi yoki snobordda zarur ko'nikmalarni qo'llagan holda turistlarni tog' yonbag'irlarida marshrutlardan o'tishga tayyorlash
		9. Tog' relyefi tog'-chang'i yonbag'irlari va trassalari bo'ylab harakatlanish
		10. Tog' daryolari orqali o'tish joylarini tashkil etish
		Ko'nikmalar:
		Xavf darajasiga qarab harakat taktikasi va texnikasini tanlash
		Topografik xarita va kompas yordamida, shuningdek ko'rinish yomon sharoitlarda hududda mo'ljal olish
		Tog' relyefi bo'ylab, jumladan qor va muzli uchastkalarda harakatlanish
		Turli darajadagi ko'chki xavfi sharoitlarida harakatni tashkil etish va joriy ko'chki xavfini baholash
		Har qanday ob-havoda tog' chang'isi yoki snobordda xavfsiz harakatlanish
		Marshrutning barcha bosqichlarida guruh harakatini boshqarish
	Texnik jihatdan murakkab va xavfli uchastkalarda turistlar xavfsizligini ta'minlash	

		Favqulodda vaziyatlarda tezkor texnik yechimlarni qo'llash va qutqaruv usullari hamda vositalaridan foydalanish
		Qor qoplami tuzilishini va standart dala sinovlarini o'tkazish
		Marshrut jihozlaridagi nosozliklarni aniqlash va zaruratda ularni tezkor bartaraf etish
		Bilimlar:
		Marshrut turiga va murakkablik toifasiga mos taktik va texnik harakatlarni rejalashtirish hamda amalga oshirish metodikasi
		Turistik guruhni tashkil etish, boshqarish va ishtirokchilarga ko'rsatma berish tamoyillari
		Xavf va tavakkalchiliklarning tasnifi, jumladan ko'chki xavfi bilan bog'liq tahdidlarni baholash, oldini olish va minimallashtirish usullari
		Tog' relyefi bo'ylab harakatlanish, qutqaruv texnikasi va murakkab uchastkalardan o'tish metodikasi
		Topografiya asoslari va tog' sharoitida yo'nalishni aniqlash tamoyillari
		Qor qoplami tuzilishini tahlil qilish, tayyorlanmagan yonbag'irlarda chang'i va snoubord uchun standart dala sinovlarini o'tkazish usullari
		Tog'-chang'i yonbag'irlari va trassalarida chang'i yoki snoubordda harakatlanish texnikasi va taktikasining nazariy asoslari
		Yuqori tog' sharoitlariga mos iqlimlashtirish va sport fiziologiyasi asoslari
		Suv to'siqlarini kesib o'tishning taktik va texnik usullari hamda xavfsizlik choralarini tashkil etish
		Maxsus turistik jihozlaridan foydalanish qoidalari, nosozliklarni aniqlash va bartaraf etish usullari
		Tabiiy muhitda omon qolish asoslari va faol marshrutlarda maxsus xavfsizlik choralarini tashkil qilish tamoyillari
	A3.03.4 – Tog' yonbag'irlarida tog' turizmi, chang'i va snoubord bilan shug'ullanishda favqulodda hodisa paytida harakatlarni muvofiqlashtirish	Mehnat harakatlari:
		1. Omon qolish uchun kurash bosqichini boshlash: harakatlar rejasini ishlab chiqish
		2. Oziq-ovqat, suv, jihozlar zaxirasini saqlab qolish choralarini ko'rish
		3. Xalqaro kodning falokat signallaridan foydalanish, signal berish tartibi va falokat haqida xabar berish
		Ko'nikmalar:
		Vaziyatni to'g'ri baholash
		Harakat rejasini ishlab chiqish
		Oziq-ovqat, suv va jihozlar zaxirasini saqlash hamda oqilona boshqarish
		Signallaridan foydalanish
		Qidiruv-qutqaruv tadbirlarini o'tkazish

		Bilimlar:
		Xavfsizlikni ta'minlash talablari bo'yicha davlat va xalqaro standartlar
		Omon qolish uchun kurashish bo'yicha harakat rejasini ishlab chiqish qoidalari
		Falokat signallarini berish usullari
		Jabrlanuvchini qo'l ostidagi vositalardan foydalangan holda tushirish, ko'tarish va qazib olish texnik usullari
		Ko'chkilarda qidiruv-qutqaruv ishlarini tashkil etish va o'tkazish usullari
		Jabrlanganlarni qidirishda qor ko'chkisi datchiklari bilan ishlash texnikasi
		Jabrlanganlarni qidirishda zondlash texnikasi
	Mas'uliyat va mustaqillik:	1. Tog' yonbag'irlarida yuzaga kelgan xavfli vaziyatni baholash va uning oqibatlari bo'yicha javobgarlikni o'z zimmasiga olish
		2. Favqulodda vaziyatlarda guruh va xizmatlar harakatini muvofiqlashtirish hamda jarayonga rahbarlik qilish
		3. Tegishli xizmatlarga axborot berish va yordam kelguniga qadar boshqaruvni amalga oshirish
		4. Inson hayoti va xavfsizligini ta'minlash maqsadida mustaqil va asoslangan qarorlar qabul qilish
		5. Xavfsizlik me'yorlariga rioya etish va ularning bajarilishini nazorat qilish
6. Stressli sharoitlarda xotirjamlikni saqlash, jamoaning ruhiy barqarorligini ta'minlash va qabul qilingan qarorlar uchun shaxsiy javobgarlik		
A4.4 – Speleoturizm bilan shug'ullanishda turistlarni kuzatib borish	A4.01.4 – Speleoturizm bilan shug'ullanishda marshrutni bosib o'tishga tayyorlash	Mehnat harakatlari:
		1. Marshrutni ekspeditsiya tekshiruvini o'tkazish, marshrutga yondashish, to'siqlarni chetlab o'tish, marshrutni tark etish va marshrut hududidan chiqishning mumkin bo'lgan variantlarini o'rganish yoki mavsum boshlanishidan oldin o'tkazilgan ushbu marshrut bo'yicha ekspeditsiya hisobotidan foydalanish
		2. To'siqlarni chetlab o'tish, marshrutni tark etish va marshrut hududidan chiqish uchun mumkin bo'lgan variantlarini o'rganish
		3. Murakkablik toifasiga qarab marshrutni tuzish va rejalashtirish
		4. Marshrut turiga va murakkablik toifasiga qarab harakatlanish va dam olish rejimini ishlab chiqish va mo'ljallash
		5. Guruhdagi turistlar sonini, marshrut turini va marshrutning murakkablik toifasini hisobga olgan holda qo'shimcha yo'riqchi-yo'l boshlovchilarni jalb qilish
		6. Zarur bo'lganda, marshrut turini va marshrutning murakkablik toifasini hisobga olgan holda turistning sog'lig'i to'g'risida ma'lumotnoma mavjudligini tekshirish

		7. Marshrut turini va marshrutning murakkablik toifasini hisobga olgan holda ovqatlanish va ichimlik ichish rejimini rejalashtirish. Oziq-ovqat zaxiralarini to'ldirish imkoniyatini aniqlash, xarajatlar smetasini tuzish
		8. Turistlarning xohishlarini va yurish sharoitlarida taom tayyorlash va suv ta'minotining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda mahsulotlarning yurish uchun taqsimotini va oziq-ovqat menyusi, ichimlik ichish rejimini tuzish
		9. Marshrutni transport bilan ta'minlashni rejalashtirish – marshrutning boshiga kelish, marshrut tugagan joydan ketish, marshrut ichidagi o'tish joylari, marshrut turiga qarab avtomobilda kuzatib borish
		10. Marshrut turini va marshrutning murakkablik toifasini hisobga olgan holda turistlarning xavfsizligini ta'minlash uchun zarur bo'lgan jihozlarni tayyorlash
		11. Marshrutda navigatsiya va aloqa vositalarini tayyorlash, ularning sozligini tekshirish
		12. Qutqaruv va ixtisoslashtirilgan xizmatlarga turistlar guruhining marshruti va tarkibi to'g'risida ma'lumot berish
		13. Hudud va g'or to'g'risidagi ma'lumotlarni to'plash va tahlil qilish
		14. G'orning joylashgan joyiga, uning aholi punktlaridan uzoqligiga, yil vaqtiga, yondashuvlarning murakkabligiga va boshqa shartlarga qarab marshrutning yerusti bosqichidan o'tish usulini tanlash
		15. Relyefga, g'orlardagi iqlim sharoitlariga va ularning uzunligiga qarab yerosti bosqichidan o'tish usulini tanlash
		16. Ishtirokchilarni speleo yurishga tayyorlash
		Ko'nikmalar:
		Murakkablik toifasiga qarab marshrut va uning texnik-taktik rejasini tuzish
		Marshrutning texnik murakkabligini tahlil qilish va baholash
		Marshrutning murakkablik toifasini aniqlash
		Ovqatlanish va ichimlik rejimini rejalashtirish
		Turistlarning xavfsizligini ta'minlash uchun maxsus shaxsiy va umumiy jihozlarni tanlash
		Marshrutning texnik xususiyatlari, g'orlarning qiyinlik toifalari, umumiy uzunligi, qiyaligi, chuqurligi, balandligi, texnik murakkabligi, avtonomlik darajasini tahlil qilish va baholash
		Har xil turdagi xavf va tavakkalchiliklarni kamaytirish va oldini olish bo'yicha harakatlarni ishlab chiqish

		Bilimlar:
		Xavf turlari va tavakkalchiliklarning tasnifi
Marshrutning murakkablik toifasini aniqlash tizimi		
Marshrut turiga va murakkablik toifasiga qarab marshrutning taktik va texnik rejasini ishlab chiqish metodikasi		
Marshrut turini va marshrutning murakkablik toifasini hisobga olgan holda marshrutni ishlab chiqish, tashkil etish metodikasi va bosib o'tish reglamenti		
Marshrut hududidagi urf-odatlar, me'yorlar va xulq-atvor qoidalari		
Turizmning faol turlarida anjomlar turlari, ulardan foydalanish usullari		
Turistlarning tayyorgarlik darajasini aniqlash usullari va vositalari		
Marshrutni tashkil qilish va o'tkazish uchun zarur bo'lgan texnik hujjatlar		
Speleo turizmining o'ziga xos xususiyatlari		
G'orlarning tasnifi		
Speleo marshrutning murakkablik toifasi		
A4.02.4 – Speleoturizm bilan shug'ullanishda turistlarni kuzatib borish va xavfsizligini ta'minlash		Mehnat harakatlari:
	1. Marshrutga chiqishdan oldin shaxsiy va umumiy jihozlarning to'liqligi va yaroqliligini tekshirish, marshrut turi va marshrutning murakkablik toifasini hisobga olgan holda qadoqlash va transportda tashish	
	2. Turistik guruh ichidagi yo'riqchi-yo'l boshlovchilarning o'zaro harakatini tashkillashtirish	
	3. Meteorologik ma'lumotlarni tahlil qilib, ob-havo va ko'chki holatini monitoring qilib, ko'chki xavfining qisqa muddatli bashoratini tuzish	
	4. Marshrutning texnik jihatdan qiyin va xavfli qismlarida turistlar uchun xavfsizlikni tashkil qilish	
	5. Daryolar bo'ylab o'tish joylarini boshqarish, harakatlanish taktikasi, texnikasi va xavfsizlik usullarini tanlash	
	6. Marshrutlarni bosib o'tishda turistlarning jismoniy zo'riqishini nazorat qilish	
	7. Jihozlarni shikastlangan taqdirda ta'mirlash	
	8. Har xil turdagi sirtlarda harakatlanish, turli chuqurliklarga tushish	
	9. Mahalliy to'siqlar bilan g'orlardan o'tish	
	10. Zarur bo'lganda, panjara va ilmoqlarni yo'naltirish	
	11. G'orni zabt etish	
	Ko'nikmalar:	
	Gorizontal, qiya va vertikal sirtlar bo'ylab harakatlana olish, tushish va ko'tarilish	
	G'orlar va labirintlarda mo'ljal o'la bilish hamda murakkab sharoitlarga moslashish	
	Mahalliy to'siqlarni hisobga olgan holda g'or uchastkalaridan xavfsiz o'tish	

		Texnik jihatdan murakkab va xavfli joylarda turistlar xavfsizligini ta'minlash
		Xavf darajasiga qarab taktik va texnik harakatlarni tanlay va qo'llash
		Ko'rinish yomon sharoitlarda hududda ishonchli mo'ljal olish
		Guruh harakatini boshqarish
		Jihozlardagi nosozliklarni aniqlash va ta'mirlash
		Qutqaruv usullari va texnik vositalarni qo'llash
		Bilimlar:
		Speleoturizm texnikalari turlari, g'orlarning qiyinlik toifalari hamda marshrut murakkabligiga mos taktik va texnik harakatlar metodikasi
		Vertikal g'orlarda ishlash uchun SRT texnikasi talablari va osma dor-yo'li texnikasini tashkil etish qoidalari
		G'or labirintlarida yo'nalishni aniqlash va moslashish usullari
		Xavf va tavakkalchiliklarning tasnifi, jumladan ko'chki va qulash xavfini baholash hamda minimallashtirish usullari
		Maxsus speleo jhozlaridan foydalanish qoidalari, nosozliklarni aniqlash, ta'mirlash va profilaktika ishlarini bajarish usullari
		Turistlarni g'or marshrutlarida tashkil etish, boshqarish va ularga ko'rsatma berish tamoyillari
		Tabiiy muhitda omon qolish asoslari va faol harakatlanish jarayonida maxsus xavfsizlik choralarini tashkil etish tartibi
		Speleologning axloq kodeksi
		Qutqaruv ishlarini tashkil etish asoslari va sport fiziologiyasi elementlari
	A4.03.4 – Speleoturizm bilan shug'ullanishda favqulodda hodisa paytida harakatlarni muvofiq-lashtirish	Mehnat harakatlari:
		1. Omon qolish uchun kurash bosqichini boshlash: harakatlar rejasini ishlab chiqish
		2. Oziq-ovqat, suv, jhozlar zaxirasini saqlab qolish choralarini ko'rish
		3. Xalqaro kodning falokat signallaridan foydalanish, signal berish tartibi va falokat haqida xabar berish
		4. G'orlarda qidiruv-qutqaruv ishlarini olib borish
		Ko'nikmalar:
		Vaziyatni tezkor baholash, xavf darajasini aniqlash va omon qolish strategiyasini tanlash
		Omon qolish bo'yicha harakatlar rejasini ishlab chiqish va amalga oshirish
		Oziq-ovqat, suv va jhozlar zaxirasini saqlash hamda oqilona boshqarish
		Xalqaro favqulodda signal va belgilaridan foydalanish
		Qidiruv-qutqaruv jarayonida og'zaki bo'lmagan signallarni qo'llash
		Maxsus qutqaruv jhozlaridan xavfsiz foydalanish
		Turistik guruh ishtirokida qutqaruv ishlarini tashkil etish

		Bilimlar:
		Xavfsizlikni ta'minlash talablari bo'yicha davlat va xalqaro standartlar
		Omon qolish uchun kurashish bo'yicha harakat rejasini ishlab chiqish qoidalari
		Falokat signallarini berish usullari
		Jabrlanuvchini qo'l ostidagi vositalardan foydalangan holda tushirish, ko'tarish va qazib olish texnik usullari
		G'orlarda yuzaga kelishi mumkin bo'lgan xavf xillari va turlari
		Qutqaruv ishlari texnikasi
		Jabrlanuvchini vertikal g'orlarda tashish texnikasi
	Mas'uliyat va mustaqillik:	1. G'or va yer osti yo'llarida yuzaga kelgan favqulodda vaziyatlarni baholash hamda xavf darajasini aniqlash uchun shaxsiy javobgarlikni o'z zimmasiga olish
		2. Speleoturizm ishtirokchilarini xavfli hududdan xavfsiz joyga olib chiqish, tartibni saqlash va guruhni mustaqil boshqarish
3. Guruh a'zolari va qutqaruv xizmatlari o'rtasida muvofiqlashtirishni amalga oshirish hamda jarayonga rahbarlik qilish		
4. Vaziyat to'g'risida tegishli xizmatlarga o'z vaqtida va aniq axborot taqdim etish		
5. Jabrlanganlarga birinchi tibbiy yordam ko'rsatishni mustaqil bajarish yoki tashkil etish uchun javobgar bo'lish		
6. Odamlar hayoti va xavfsizligini ta'minlash maqsadida tezkor va asoslangan qarorlar qabul qilish		
7. Speleoturizm xavfsizlik talablariga qat'iy rioya etish va ularning bajarilishini nazorat qilish		
8. Murakkab va xavfli sharoitlarda sovuqqonlikni saqlash, guruh intizomi va ishonchini ta'minlash hamda qabul qilingan qarorlar oqibatlarini uchun shaxsiy javobgarlik		
A5.4 – Ot turizmi bilan shug'ullanishda turistlarni kuzatib borish	A5.01.4 – Ot turizmi bilan shug'ullanishda marshrutni bosib o'tishga tayyorlash	Mehnat harakatlari:
		1. Marshrutni ekspeditsiya tekshiruvini o'tkazish, marshrutga yondashish, to'siqlarni chetlab o'tish, marshrutni tark etish va marshrut hududidan chiqishning mumkin bo'lgan variantlarini o'rganish yoki mavsum boshlanishidan oldin o'tkazilgan ushbu marshrut bo'yicha ekspeditsiya hisobotidan foydalanish
		2. To'siqlarni chetlab o'tish, marshrutni tark etish va marshrut hududidan chiqish uchun mumkin bo'lgan variantlarini o'rganish
		3. Murakkablik toifasiga qarab marshrutni tuzish va rejalashtirish
		4. Marshrut turiga va murakkablik toifasiga qarab harakatlanish va dam olish rejimini ishlab chiqish va mo'ljallash

		5. Guruhdagi turistlar sonini, marshrut turini va marshrutning murakkablik toifasini hisobga olgan holda qo'shimcha yo'riqchi-yo'l boshlovchilarni jalb qilish
		6. Zarur bo'lganda, marshrut turini va marshrutning murakkablik toifasini hisobga olgan holda turistning sog'lig'i to'g'risida ma'lumotnoma mavjudligini tekshirish
		7. Marshrut turini va marshrutning murakkablik toifasini hisobga olgan holda ovqatlanish va ichimlik ichish rejimini rejalashtirish. Oziq-ovqat zaxiralarini to'ldirish imkoniyatini aniqlash, xarajatlar smetasini tuzish
		8. Turistlarning xohishlarini va yurish sharoitlarida taom tayyorlash va suv ta'minotining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda mahsulotlarning yurish uchun taqsimotini va oziq-ovqat menyusi, ichimlik ichish rejimini tuzish
		9. Marshrutni transport bilan ta'minlashni rejalashtirish – marshrutning boshiga kelish, marshrut tugagan joydan ketish, marshrut ichidagi o'tish joylari, marshrut turiga qarab avtomobilda kuzatib borish
		10. Marshrut turini va marshrutning murakkablik toifasini hisobga olgan holda turistlarning xavfsizligini ta'minlash uchun zarur bo'lgan jihozlarni tayyorlash
		11. Marshrutda navigatsiya va aloqa vositalarini tayyorlash, ularning sozligini tekshirish
		12. Qutqaruv va ixtisoslashtirilgan xizmatlarga turistlar guruhining marshruti va tarkibi to'g'risida ma'lumot berish
		13. Otlarni boqishni rejalashtirish va tashkil etish
		14. Otlarni tozalash va egarlash
		15. Marshrutga chiqishdan oldin otning holatini baholash
		Ko'nikmalar:
		Murakkablik toifasiga qarab marshrut va uning texnik-taktik rejasini tuzish
		Marshrutning texnik murakkabligini tahlil qilish va baholash
		Marshrutning murakkablik toifasini aniqlash
		Ovqatlanish va ichimlik rejimini rejalashtirish
		Turistlarning xavfsizligini ta'minlash uchun maxsus shaxsiy va umumiy jihozlarni tanlash
		Mo'ljallanayotgan marshrutning o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda ot uchun jihozlarni tanlash
		Otlarni boqishni tashkil qilish
		Otlarni tozalash va egarlashni amalga oshirish
		Otlarning holatini baholash
		Bilimlar:
		Marshrutlarni loyihalash va boshqarish asoslari
		Xavf va tavakkalchiliklarni boshqarish
		Turistlarni baholash va xizmat ko'rsatishni tashkil etish
		Jihozlar va texnik ta'minot
		Ot turizmi asoslari

	A5.02.4 – Ot turizmi bilan shug'ullanishda turistlarni kuzatib borish va xavfsizligini ta'minlash	Mehnat harakatlari:
		1. Marshrutga chiqishdan oldin shaxsiy va umumiy jihozlarning to'liqligi va yaroqliligini tekshirish, marshrut turi va marshrutning murakkablik toifasini hisobga olgan holda qadoqlash va transportda tashish
		2. Turistik guruh ichidagi yo'riqchi-yo'l boshlovchilarning o'zaro harakatini tashkillashtirish
		3. Meteorologik ma'lumotlarni tahlil qilib, ob-havo va ko'chki holatini monitoring qilib, ko'chki xavfining qisqa muddatli bashoratini tuzish
		4. Marshrutning texnik jihatdan qiyin va xavfli qismlarida turistlar uchun xavfsizlikni tashkil qilish
		5. Daryolar bo'ylab o'tish joylarini boshqarish, harakatlanish taktikasi, texnikasi va xavfsizlik usullarini tanlash
		6. Marshrutlarni bosib o'tishda turistlarning jismoniy zo'riqishini nazorat qilish
		7. Jihozlarni shikastlangan taqdirda ta'mirlash
		8. Ot va ot uchun jihozlarni parvarish qilish
		9. Marshrutda otlarni ko'zdan kechirish va otlarni parvarish qilish
		10. Otning tuyog'iga begona narsalar tushganda otga birinchi veterinariya yordamini ko'rsatish
		Ko'nikmalar:
		Taktik va texnik harakat usullarini qo'llash
		Topografik xarita va kompas yordamida hamda ularsiz mo'ljal olish
		Murakkab relyef sharoitida xavfsiz harakatlanish
		Ot bilan xavfsiz boshqaruv va harakatlanish
		Jihozlardagi nosozliklarni aniqlash
		Favqulodda vaziyatlarda tezkor qaror qabul qilish
		Bilimlar:
		Ot marshrutlarini rejalashtirish va o'tkazish metodikasi, marshrut murakkabligini hisobga olgan holda harakat taktikasi
		Xavf va tavakkalchiliklarning tasnifi, faol marshrutlarda maxsus xavfsizlik choralarini tashkil etish usullari
		Ot minish va ot turizmi xavfsizlik qoidalari
		Otning anatomiyasi va fiziologiyasi, xulq-atvori hamda parvarishi asoslari
		Otga axloqiy munosabat kodeksi
		Turistlarni guruhda tashkil etish, boshqarish va yo'naltirish tamoyillari
		Suv to'siqlaridan o'tish va turli relyef sharoitlarida otda harakatlanish texnikasi
		Jihozlardan xavfsiz foydalanish va nosozliklarni aniqlash usullari

		Otga birlamchi va veterinariya yordamini ko'rsatish qoidalari
		Tabiiy muhitda omon qolish asoslari va favqulodda vaziyatlarda harakat qilish tartibi
	A5.03.4 – Ot turizmi bilan shug'ullanishda favqulodda hodisa paytida harakatlarni muvofiqlashtirish	Mehnat harakatlari:
		1. Omon qolish uchun kurash bosqichini boshlash: harakatlar rejasini ishlab chiqish
		2. Oziq-ovqat, suv, jihozlar zaxirasini saqlab qolish choralarini ko'rish
		3. Xalqaro kodning falokat signallaridan foydalanish, signal berish tartibi va falokat haqida xabar berish
		4. Favqulodda hodisa, avariya vaziyatlar yuzaga kelishida otga yordam ko'rsatish
		Ko'nikmalar:
		Vaziyatni to'g'ri baholash
		Harakat rejasini ishlab chiqish
		Oziq-ovqat, suv, jihozlar zaxirasini saqlab qolish choralarini ko'rish
		Signallardan foydalanish
		Qidiruv-qutqaruv tadbirlarini o'tkazishda og'zaki bo'lmagan signallardan foydalanish
		Favqulodda hodisa, avariya vaziyatlar yuzaga kelishida otga yordam ko'rsatish
		Bilimlar:
		Xavfsizlikni ta'minlash talablari bo'yicha davlat va xalqaro standartlar
		Omon qolish uchun kurashish bo'yicha harakat rejasini ishlab chiqish qoidalari
		Falokat signallarini berish usullari
	Jabrlanuvchini qo'l ostidagi vositalardan foydalangan holda tushirish, ko'tarish va qazib olish texnik usullari	
	Favqulodda hodisa, avariya vaziyatlar vaqtida otga birinchi veterinariya yordamini ko'rsatish	
	Mas'uliyat va mustaqillik:	1. Ot turizmi davomida yuzaga kelgan hodisaning sababi, xavf darajasi va oqibatlarini tezkor tahlil qilib, to'g'ri harakat yo'lini belgilashga javobgarlik
		2. Sayohat ishtirokchilari va otlarning xavfsizligini ta'minlash, ularni xavfli hududlardan olib chiqish va tinchlantirish uchun javobgar bo'lish
		3. Guruh a'zolari, yo'lko'rsatuvchi, veterinariya mutaxassisi va qutqaruv xizmatlari o'rtasidagi harakatlarni uyg'unlashtirib, aniq boshqaruvni ta'minlash
		4. Rahbar ko'rsatmasini kutmasdan, mavjud vaziyatga qarab xavfsizlikni ta'minlash, odamlar va hayvonlar hayotini saqlash yo'lida mustaqil, tezkor va oqilona qarorlar qabul qilish
		5. Murakkab vaziyatlarda sovuqqonlik bilan harakat qilib, jamoaning ishonchini saqlaydi hamda o'z qarorlarining oqibatlarini uchun shaxsiy javobgarlikni his etish

A6.4 – Avtomototurizm va velosiped turizmi bilan shug'ullanishda turistlarni kuzatib borish	A6.01.4 – Avtomototurizm va velosiped turizmi bilan shug'ullanishda marshrutni bosib o'tishga tayyorlash	Mehnat harakatlari:
		1. Marshrutni ekspeditsiya tekshiruvini o'tkazish, marshrutga yondashish, to'siqlarni chetlab o'tish, marshrutni tark etish va marshrut hududidan chiqishning (chiqib ketish) mumkin bo'lgan variantlarini o'rganish yoki mavsum boshlanishidan oldin o'tkazilgan ushbu marshrut bo'yicha ekspeditsiya hisobotidan foydalanish
		2. To'siqlarni chetlab o'tish, marshrutni tark etish va marshrut hududidan chiqish uchun mumkin bo'lgan variantlarini o'rganish
		3. Murakkablik toifasiga qarab marshrutni tuzish va rejalashtirish
		4. Marshrut turiga va murakkablik toifasiga qarab harakatlanish va dam olish rejimini ishlab chiqish va mo'ljallash
		5. Guruhdagi turistlar sonini, marshrut turini va marshrutning murakkablik toifasini hisobga olgan holda qo'shimcha yo'riqchi-yo'l boshlovchilarni jalb qilish
		6. Zarur bo'lganda, marshrut turini va marshrutning murakkablik toifasini hisobga olgan holda turistning sog'lig'i to'g'risida ma'lumotnoma mavjudligini tekshirish
		7. Marshrut turini va marshrutning murakkablik toifasini hisobga olgan holda ovqatlanish va ichimlik ichish rejimini rejalashtirish. Oziq-ovqat zaxiralarini to'ldirish imkoniyatini aniqlash, xarajatlar smetasini tuzish
		8. Turistlarning xohishlarini va yurish sharoitlarida taom tayyorlash va suv ta'minotining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda mahsulotlarning yurish uchun taqsimotini va oziq-ovqat menyusi, ichimlik ichish rejimini tuzish
		9. Marshrutni transport bilan ta'minlashni rejalashtirish – marshrutning boshiga kelish, marshrut tugagan joydan ketish, marshrut ichidagi o'tish joylari, marshrut turiga qarab avtomobilda kuzatib borish
		10. Marshrut turini va marshrutning murakkablik toifasini hisobga olgan holda turistlarning xavfsizligini ta'minlash uchun zarur bo'lgan jihozlarni tayyorlash
		11. Marshrutda navigatsiya va aloqa vositalarini tayyorlash, ularning sozligini tekshirish
		12. Qutqaruv va ixtisoslashtirilgan xizmatlarga turistlar guruhining marshruti va tarkibi to'g'risida ma'lumot berish
		13. Yo'l bo'yidagi infratuzilma ma'lumotlarini to'plash va tahlil qilish
		14. Marshrutda transport vositalarini yoqilg'i-moylash materiallari bilan ta'minlashni rivojlantirish
15. Rejalashtirilgan marshrutning ishtirokchilar darajasiga va transport vositalari, maxsus jihozlarning tavsiflariga muvofiqligini baholash		

		16. Transport vositalarini yoqilg'i-moylash materiallari bilan to'ldirish joylarini aniqlash, transport vositalarini ularning ekipajlarini) keyinchalik mustaqil harakatni istisno qiladigan buzilish holatlarida evakuatsiya qilish rejasini ishlab chiqish
		17. Transport vositalarining sozligini tekshirish va yoqilg'i-moylash materiallari bilan to'ldirish
		18. Maxsus uskunalarning sozligini tekshirish
		Ko'nikmalar:
		Murakkablik toifasiga qarab marshrut va uning texnik-taktik rejasini tuzish
		Marshrutning texnik murakkabligini tahlil qilish va baholash
		Marshrutning murakkablik toifasini aniqlash
		Ovqatlanish va ichimlik rejimini rejalashtirish
		Turistlarning xavfsizligini ta'minlash uchun maxsus shaxsiy va umumiy jihozlarni tanlash
		Rejalashtirilgan marshrutning ishtirokchilar darajasiga va transport vositalari, maxsus uskunalarning tavsiflariga muvofiqligini baholashni amalga oshirish
		Nosozliklarni aniqlash va transport vositalarini kichik ta'mirlashni amalga oshirish
		Bilimlar:
		Xavf turlarib va tavakkalchiliklarning tasnifi, marshrutdagi xavflarni baholash tamoyillari
		Marshrutning murakkablik toifasini aniqlash tizimi hamda marshrut turiga mos taktik-texnik rejalashtirish asoslari
		Marshrutni ishlab chiqish, tashkil etish va bosib o'tish reglamenti
		Turistlarning tayyorgarlik darajasini aniqlash usullari va mezonlari
		Marshrut hududidagi urf-odatlar, me'yorlar va xulq-atvor qoidalari
		Faol turizm qo'llaniladigan anjomlar turlari va ulardan foydalanish bo'yicha xavfsizlik qoidalari
		Marshrutni tashkil qilish va o'tkazish uchun zarur texnik hujjatlar tarkibi va rasmiylashtirish talablari
		To'siqlarning murakkablik tavsiflari va ularni xavfsiz bosib o'tishning umumiy tamoyillari
		Suv to'siqlarining xususiyatlari va xavfsizlikka ta'sir etuvchi omillar
		Hudud topografiyasi va yo'nalishni aniqlashning asosiy tamoyillari
		Avto, moto va velosiped turizmi marshrutlarining o'ziga xos xususiyatlari va o'tish sharoitlari
		Transport vositalarining umumiy qurilma asoslari va ularni xavfsiz ekspluatatsiya qilish qoidalari

	A6.02.4 – Avtomototurizm va velosiped turizmi bilan shug'ullanishda turistlarni kuzatib borish va xavfsizligini ta'minlash	Mehnat harakatlari:
		1. Marshrutni bosib o'tishning barcha bosqichlarida harakatlanish va yetakchilik qilish
		2. Mumkin bo'lgan xavf-xatarlarga qarab marshrut harakatini tashkil qilishning turli xil taktik va texnik usullaridan foydalanish
		3. Marshrutning texnik jihatdan qiyin va xavfli qismlarida turistlarning xavfsizligini ta'minlash
		4. Suv to'siqlarini kesib o'tish, shu jumladan taktikalarni tanlash, harakatlanish texnikasi va o'tish joylarida xavfsizlikni tashkil qilish usullari
		5. Ko'chki xavfining joriy darajasini baholash
		6. Marshrutni bosib o'tishda ko'rinishi yomon bo'lgan sharoitlarda, topografik xaritalar va kompasdan foydalanib, xaritalar va kompasdan foydalanmasdan hududda mo'ljalni olish
		7. Marshrutda ishlatiladigan barcha turdagi jihozlarni ta'mirlashni amalga oshirish
		8. Kolonna boshida umumiy foydalanishdagi yo'llarda va umumiy foydalanishdagi yo'llardan tashqarida transport vositasini, velosipedni boshqarish, o'tish qiyin bo'lgan yo'llarda harakatlanish
		9. Marshrutda guruhning harakatini nazorat qilish, transport vositalarining kolonnasida etakchilik va yopilish
		10. Guruh ishtirokchilari tomonidan yo'l harakati qoidalariga rioya etilishini nazorat qilish
		11. Optimal tezlik rejimini, to'xtash va YOMM quyish joylarini tanlash
		12. Transport vositalari ekipajlari o'rtasidagi aloqani ta'minlash
		13. Transport vositalariga texnik xizmat ko'rsatish
		Ko'nikmalar:
		Marshrut turiga va murakkablik darajasiga mos harakatni tashkil eta olish hamda guruhni boshqarish
		Turistlarni guruhda yo'naltirish, instruktaj berish va harakatni muvofiqlashtirish
		Xavf va tavakkalchiliklarni baholash, xavfsizlik choralarini ko'rish va favqulodda vaziyatlarda tezkor qaror qabul qilish
		Turli yo'l sharoitlarida, jumladan so'qmoqsiz hududlarda ham guruh bo'lib xavfsiz harakatlanish
		Marshrut bo'ylab optimal tezlik rejimini belgilash va harakat ritmini saqlash
Turli aloqa vositalari orqali ekipajlar o'rtasida doimiy aloqani ta'minlash		
Transport vositalarining texnik holatini baholash		
Velosipedni zaruratda qo'lda olib o'tish hamda transportni qiyin uchastkalardan xavfsiz chiqarib o'ta olish		

		Yoqilg'i-moylash materiallari sizib chiqishi yoki to'kilishi holatlarida xavfni bartaraf etish
		Transport vositasi jiddiy nosozlanganda uni xavfsiz evakuatsiya qilish
		Bilimlar:
		Marshrut turiga va murakkablik darajasiga mos harakatni rejalashtirish hamda taktik-texnik usullarni tanlash tamoyillari
		Guruhni tashkil etish, boshqarish va harakatni muvofiqlashtirish metodikasi
		Yo'l sharoitlari bilan bog'liq xavf va tavakkalchiliklarning tasnifi hamda ularni baholash asoslari
		Umumiy foydalanishdagi yo'llarda va yo'ldan tashqarida harakatlanish tamoyillari
		Qiyin uchastkalarda, keskin burilishlar, tushishlar, nam yoki notekis yo'llarda xavfsizlik choralarini qo'llash asoslari
		Yo'l harakati qoidalari
		Transport vositalari ekipajlari o'rtasida aloqa tashkil etish usullari
		Transport vositalarining umumiy qurilma asoslari va ularni xavfsiz ekspluatatsiya qilish qoidalari
		Velosipedlarning konstruksiyasi, turlari va asosiy jihozlari
		Velosiped marshrutlarining o'ziga xos xususiyatlari va ularga xos xavf omillari
		Maxsus jihozlardan foydalanish va xavfsizlik talablariga rioya qilish asoslari
		Favqulodda vaziyatlarda harakat qilish va tabiiy muhitda omon qolish tamoyillari
	A6.03.4 – Avtomototurizm va velosiped turizmi bilan shug'ullanishda favqulodda hodisa paytida harakatlarni muvofiqlashtirish	Mehnat harakatlari:
		Omon qolish uchun kurash bosqichini boshlash, harakatlar rejasini ishlab chiqish
		Oziq-ovqat, suv, jihozlar zaxirasini saqlab qolish choralarini ko'rish
		Xalqaro kodning falokat signallaridan foydalanish, signal berish tartibi va falokat haqida xabar berish
		Ko'nikmalar:
		Vaziyatni to'g'ri baholash, xavf darajasidan xabardor bo'lish, omon qolish
		Omon qolish uchun kurashish bo'yicha harakat rejasini ishlab chiqish
		Oziq-ovqat, suv, jihozlar zaxirasini saqlab qolish choralarini ko'rish
		Xalqaro kodning falokat signallaridan foydalanish
		Qidiruv-qutqaruv tadbirlarini o'tkazishda og'zaki bo'lmagan signallardan foydalanish
		Guruh kuchlari tomonidan mustaqil harakatni istisno qiladigan buzilish holatlarida transport vositalarini evakuatsiya qilish
		Jabrlanganlar va transport vositalarining holatini baholash

		Bilimlar:
		Xavfsizlikni ta'minlash talablari bo'yicha davlat va xalqaro standartlar
		Omon qolish uchun kurashish bo'yicha harakat rejasini ishlab chiqish qoidalari
		Falokat signallarini berish usullari
		Jabrlanuvchini qo'l ostidagi vositalardan foydalangan holda tushirish, ko'tarish va qazib olish texnik usullari
		Transport avariylarida o'zini tutish qoidalari
		Avariya-qutqaruv ishlarini olib borish zarur bo'lgan yo'l-transport hodisalarining asosiy turlari
		Yo'l-transport hodisalari paytida avariya-qutqaruv ishlarini olib borish xususiyatlari
	Mas'uliyat va mustaqillik:	1. Favqulodda holatning darajasini tez va to'g'ri aniqlash, xavfsizlikni ta'minlash choralarini ko'rish
		2. Mavjud sharoitda yordam kelishini kutmasdan, mustaqil tarzda zarur harakatlarni belgilash va amalga oshirish
		3. Guruh a'zolari o'rtasida vazifalarni taqsimlash, har bir ishtirokchining xavfsizligini ta'minlash
		4. Texnika vositalari, aloqa vositalari, birinchi yordam anjomlaridan to'g'ri foydalanish bo'yicha mustaqil qaror qabul qilish
		5. Jabrlanganlarga birinchi tibbiy yordam ko'rsatish, ularni xavfsiz joyga olib chiqish
		6. Hodisa haqida tegishli tashkilotlarga o'z vaqtida va to'g'ri ma'lumot yetkazish
		7. Ko'rilgan choralar va qabul qilingan qarorlar oqibatlari uchun to'liq javobgarlikni o'z zimmasiga olish
A7.4 – Suv turizmi bilan shug'ullanishda turistlarni kuzatib borish	A7.01.4 – Suv turizmi bilan shug'ullanishda marshrutni bosib o'tishga tayyorlash	Mehnat harakatlari:
		1. Marshrutni ekspeditsiya tekshiruvini o'tkazish, marshrutga yondashish, to'siqlarni chetlab o'tish, marshrutni tark etish va marshrut hududidan chiqishning mumkin bo'lgan variantlarini o'rganish yoki mavsum boshlanishidan oldin o'tkazilgan ushbu marshrut bo'yicha ekspeditsiya hisobotidan foydalanish
		2. To'siqlarni chetlab o'tish, marshrutni tark etish va marshrut hududidan chiqish uchun mumkin bo'lgan variantlarini o'rganish
		3. Murakkablik toifasiga qarab marshrutni tuzish va rejalashtirish
		4. Marshrut turiga va murakkablik toifasiga qarab harakatlanish va dam olish rejimini ishlab chiqish va mo'ljallash
		5. Guruhdagi turistlar sonini, marshrut turini va marshrutning murakkablik toifasini hisobga olgan holda qo'shimcha yo'riqchi-yo'l boshlovchilarni jalb qilish
		6. Zarur bo'lganda, marshrut turini va marshrutning murakkablik toifasini hisobga olgan holda turistning sog'lig'i to'g'risida ma'lumotnoma mavjudligini tekshirish

		7. Marshrut turini va marshrutning murakkablik toifasini hisobga olgan holda ovqatlanish va ichimlik ichish rejimini rejalashtirish. Oziq-ovqat zaxiralarini to'ldirish imkoniyatini aniqlash, xarajatlar smetasini tuzish
		8. Turistlarning xohishlarini va yurish sharoitlarida taom tayyorlash va suv ta'minotining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda mahsulotlarning yurish uchun taqsimotini va oziq-ovqat menyusi, ichimlik ichish rejimini tuzish
		9. Marshrutni transport bilan ta'minlashni rejalashtirish – marshrutning boshiga kelish, marshrut tugagan joydan ketish, marshrut ichidagi o'tish joylari, marshrut turiga qarab avtomobilda kuzatib borish
		10. Marshrut turini va marshrutning murakkablik toifasini hisobga olgan holda turistlarning xavfsizligini ta'minlash uchun zarur bo'lgan jihozlarni tayyorlash
		11. Marshrutda navigatsiya va aloqa vositalarini tayyorlash, ularning sozligini tekshirish
		12. Qutqaruv va ixtisoslashtirilgan xizmatlarga turistlar guruhining marshruti va tarkibi to'g'risida ma'lumot berish
		13. Marshrut to'g'risidagi ma'lumotlarni to'plash va o'rganish daryo oqimi, suv to'siqlari va marshrutning texnik jihatdan qiyin qismlarini tavsiflash
		14. Marshrutning murakkabligi va turistlarning texnik tayyorgarlik darajasiga qarab suzish vositalarini tanlash
		Ko'nikmalar:
		Murakkablik toifasiga qarab marshrut va uning texnik-taktik rejasini tuzish
		Marshrutning texnik murakkabligini tahlil qilish va baholash
		Marshrutning murakkablik toifasini aniqlash
		Ovqatlanish va ichimlik rejimini rejalashtirish
		Turistlarning xavfsizligini ta'minlash uchun maxsus shaxsiy va umumiy jihozlarni tanlash
		Meteorologik ma'lumotlarni tahlil qilish va ob-havo, suv sathi, qirg'oq sharoitlarini o'z kuzatuvlari asosida marshrutdagi suv va qirg'oq sharoitlarining holatini bashorat qilish
		Mahsulotlarni, ichimlik suvini qadoqlash va muhrlashni amalga oshirish
		Bilimlar:
		Xavf turlari va tavakkalchiliklarning tasnifi
		Marshrutning murakkablik toifasini aniqlash tizimi
		Marshrut turiga va murakkablik toifasiga qarab marshrutning taktik va texnik rejasini ishlab chiqish metodikasi
		Marshrut turini va marshrutning murakkablik toifasini hisobga olgan holda marshrutni ishlab chiqish, tashkil etish metodikasi va bosib o'tish reglamenti

		Marshrut hududidagi urf-odatlar, me'yorlar va xulq-atvor qoidalar
		Turizmning faol turlarida anjomlar turlari, ulardan foydalanish usullari
		Turistlarning tayyorgarlik darajasini aniqlash usullari va vositalari
		Marshrutni tashkil qilish va o'tkazish uchun zarur bo'lgan texnik hujjatlar
		Gidrologiya, meteorologiya, iqlimshunoslik asoslari
		Ta'mirlash va profilaktika ishlarini amalga oshirish usullari
	A7.02.4 – Suv turizmi bilan shug'ullanishda turistlarni kuzatib borish va xavfsizligini ta'minlash	Mehnat harakatlari:
		1. Marshrutga chiqishdan oldin shaxsiy va umumiy jihozlarning to'liqligi va yaroqliligini tekshirish, marshrut turi va marshrutning murakkablik toifasini hisobga olgan holda qadoqlash va transportda tashish
		2. Turistik guruh ichidagi yo'riqchi-yo'l boshlovchilarning o'zaro harakatini tashkillashtirish
		3. Meteorologik ma'lumotlarni tahlil qilib, ob-havo va ko'chki holatini monitoring qilib, ko'chki xavfining qisqa muddatli bashoratini tuzish
		4. Marshrutning texnik jihatdan qiyin va xavfli qismlarida turistlar uchun xavfsizlikni tashkil qilish
		5. Daryolar bo'ylab o'tish joylarini boshqarish, harakatlanish taktikasi, texnikasi va xavfsizlik usullarini tanlash
		6. Marshrutlarni bosib o'tishda turistlarning jismoniy zo'riqishini nazorat qilish
		7. Jihozlarni shikastlangan taqdirda ta'mirlash
		8. Suv marshrutidan o'tishdan oldin turistlarni texnik tayyorlash
		9. Kemani boshqarishning asosiy texnik usullarini ishlab chiqish
		10. Eshkak eshishni, jamoani sinxronizatsiya qilish va ularni to'siqlardan o'tishda qo'llash
		11. Daryoning turli qismlarida kemani boshqarish, chiqib ketish va to'xtatishda suv oqimining xususiyatlaridan foydalanish
		12. Vertikal va gorizontal aylanishlar, oqim pulsatsiyalari, oqim buzilishlari, vallar va boshqa tartibsiz oqimlar bilan to'siqlarda kemani boshqarish
		13. O'tish uchun tanlangan suzish vositalarini boshqarish: kayaklar, katamaranlar, raftlar
		14. Turistlarga ehtiyotkorlikning asosiy usullari bo'yicha ko'rsatma berish: o'z-o'zini ehtiyot qilish, kemani kilga qo'yish, o'zaro ehtiyotkorlik, qirg'oqdan ehtiyotkorlik, suvdan ehtiyotkorlik, ehtiyotkorlik kombinatsiyasi
		15. Ekipajni boshqarish va suzish vositasini boshqarish
	16. Suv holatini baholash hamda ob-havo sharoitlari va suv sathining o'zgarishiga qarab marshrut bo'ylab taktik harakat sxemalarini ishlab chiqish	

		17. Suvga va hududga moslashish
		18. Suv to'siqlarini tushurish
		19. To'siqni qidirish, harakatlanish chizig'ini va to'siqdan o'tishning taktik sxemasini tanlash, xavfsizlik joylari va usullarini tanlash, fotovideosuratlar olish joylarini tanlash va ularni amalga oshirish
		20. Harakatlanish chizig'iga, taktik sxemaga va tashkil etilgan xavfsizlikka muvofiq to'siqdan o'tish
		Ko'nikmalar:
		Suv marshrutlarida guruh harakatini boshqarish
		Suv muhitidagi xavf va tavakkalchiliklarni baholash hamda xavfsizlik choralarini qo'llash
		Eshkak eshish va suzish vositalarini boshqarish
		Murakkab suv uchastkalari va mahalliy to'siqlardan xavfsiz o'tish
		Suvda mo'ljal olish va navigatsiya vositalaridan foydalanish
		Ob-havo va suv sathi o'zgarishlarini hisobga olib marshrutni moslashtirish
		Jihozlardagi nosozliklarni aniqlash va tezkor bartaraf etish
		Suvdagi favqulodda vaziyatlarda tezkor va mustaqil qaror qabul qilish
		Turistlarni suvda harakatlanish va xavfsizlik qoidalariga o'rgatish
		Qutqaruv usullari va texnik vositalarni amaliyotda qo'llash
		Bilimlar:
		Marshrut turiga va murakkablik toifasiga mos taktik va texnik harakatlarni rejalashtirish asoslari
		Turistlarni marshrutda tashkil etish, boshqarish va yo'naltirish tamoyillari
		Xavf va tavakkalchiliklarning tasnifi hamda faol marshrutlarda xavfsizlik choralarini tashkil etish asoslari
		Tabiiy muhitda omon qolishning umumiy qoidalarini
		Maxsus turistik jihozlari turlari, ulardan xavfsiz foydalanish hamda nosozliklarni bartaraf etish tamoyillari
		Topografiya asoslari va marshrutda mo'ljal olish prinsiplari
		Suv to'siqlarini kesib o'tish, harakatlanish texnikasi va xavfsizlik choralarini
		Suv oqimi dinamikasi, suv turizmidagi tabiiy va sun'iy to'siqlar turlari
		Suv tuzilmalari va mahalliy to'siqlarni yengib o'tishning texnik asoslari
		Eshkak eshishning asosiy turlari va suzish vositalarini boshqarish prinsiplari
		Suvda va marshrutdan chiqishda xavfsizlikni tashkil etish tamoyillari
		Kemaning tuzilishi, uni xavfsiz ekspluatatsiya qilish va texnik xizmat ko'rsatish qoidalarini
		Marshrut jarayonida sport fiziologiyasi asoslari (yuklama, charchoq va tiklanish omillari)

	A7.03.4 – Favqulodda hodisa paytida harakatlarni muvofiqlashtirish	Mehnat harakatlari:
		1. Hodisa sabablari, xavf darajasi va ta'sir doirasini aniqlash
		2. Oziq-ovqat, suv, jihozlar zaxirasini saqlab qolish choralarini ko'rish
		3. Odamlarni xavfli hududdan olib chiqish yoki xavfsiz joyga joylashtirish
		4. Guruh a'zolari, rahbar va favqulodda xizmatlar bilan doimiy aloqa o'rnatish
		5. Birinchi yordam ko'rsatish, zarur texnik vositalardan foydalanish, jarohat olganlarga yordam berish
		6. Ishtirokchilarni roli va vazifalari bo'yicha taqsimlash, harakatlarni yagona reja asosida tashkil etish
		7. Hodisadan keyin vaziyatni tahlil qilish, saboqlarni aniqlash va profilaktik chora-tadbirlarni ishlab chiqish
		Ko'nikmalar:
		Vaziyatni to'g'ri baholash, xavf darajasidan xabardor bo'lish, omon qolish
		Omon qolish uchun kurashish bo'yicha harakat rejasini ishlab chiqish
		Oziq-ovqat, suv, jihozlar zaxirasini saqlab qolish choralarini ko'rish
		Xalqaro kodning falokat signallaridan foydalanish
		Qidiruv-qutqaruv tadbirlarini o'tkazishda og'zaki bo'lmagan signallardan foydalanish
		Jabrlanuvchini suvda va quruqlikda qidirishni amalga oshirish
		Qutqaruv halqasini va Aleksandrov qutqaruv uchligini tashlash ko'nikmalaridan foydalanish
		Bilimlar:
		Favqulodda vaziyatlar va ularning turlari to'g'risidagi asosiy tushunchalar
		Xavfsizlikni ta'minlash talablari bo'yicha davlat va xalqaro standartlar
		Turizm faoliyati joylashgan hududning tabiiy va iqlimiy xususiyatlari
		Favqulodda vaziyatlarda harakat qilish tartibi va evakuatsiya qoidalari
		Omon qolish uchun kurashish bo'yicha harakat rejasini ishlab chiqish qoidalari
		Falokat signallarini berish usullari
		Huquqiy me'yorlar, favqulodda vaziyatlar, xavfsizlik va sog'liqni saqlashga oid me'yoriy-huquqiy hujjatlar
		Jabrlanuvchini qo'l ostidagi vositalardan foydalangan holda tushirish, ko'tarish va qazib olish texnik usullari
		Suvda qutqarish usullari

	Mas'uliyat va mustaqillik:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Favqulodda vaziyatda ishtirokchilar hayoti va xavfsizligini ta'minlash uchun javobgarlikni o'z zimmasiga olish 2. Vaziyatni mustaqil ravishda baholash va tezkor, oqilona qarorlar qabul qilish 3. Rahbarlik ko'rsatmalarisiz ham zarurat tug'ilganda harakatlarni tashkil etish va muvofiqlashtirishni amalga oshirish 4. Qutqaruv, tibbiy va boshqa xizmatlar bilan axborot almashinuvini mustaqil yo'lga qo'yish 5. Qabul qilinayotgan qarorlarning oqibatlarini baholab, xavfni kamaytirish bo'yicha tashabbus ko'rsatish 6. Belgilangan tartib va yo'riqnomalarga qat'iy rioya etish 7. Vaziyatni barqarorlashtirish, yordam ko'rsatish va keyingi profilaktik chora-tadbirlarni ishlab chiqishda mas'uliyatli va mustaqil faoliyat yuritish
Texnik va/yoki texnologik talab:	<p>Mobil telefonlar va GPS kabi oddiy navigatsiya tizimlari bilan ishlash qobiliyati;</p> <p>Maxsus navigatsiya qurilmalari bilan ishlash qobiliyati;</p> <p>Radiostansiyalar yordamida guruh ichida va tashqi xizmatlar bilan aloqa o'rnatish;</p> <p>Elektron xaritalar, Google Maps yoki offline xaritalar yordamida yo'nalishni aniqlash;</p> <p>Mobil aloqa vositalaridan foydalangan holda yordam chaqirish va muvofiqlashtirish;</p> <p>Ob-havo monitoringi uchun mobil ilovalar bilan ishlash qobiliyati;</p> <p>Turistik jihozlarning nosozliklarini aniqlash va tuzatish uchun asboblari bilan ishlash.</p>	

V V. Kasbiy standartning texnik ma'lumotlari

5.1. Kasbiy standartning rekvizitlari

1.	Kasbiy malakalarni rivojlantirish bo'yicha tarmoq kengashining tasdiqlash hujjatlari:	Turizm sohasida kasbiy malakalarni rivojlantirish bo'yicha tarmoq kengashining 13 mart 2026 yildagi 2-sonli bayoni
2.	Milliy malaka tizimini rivojlantirish institutining xulosasi:	KS-0093
3.	Kasbiy standart talqini va ishlab chiqilgan sanasi:	1.0 – talqin, 05.03.2026yil.
4.	Taxminiy qayta ko'rib chiqish sanasi:	03.03.2031yil.

5.2. Kasbiy standartni ishlab chiqishga mas'ul tashkilot

Turizmni rivojlantirish ilmiy-tadqiqot instituti

Direktor

Golisheva Ye. V.

(rahbarning lavozimi, imzosi va F.I.O.)

5.3. Kasbiy standartni ishlab chiqishda ishtirok etgan tashkilot (korxonalar) to'g'risida ma'lumot

№	Ishlab chiquvchilar to'g'risida ma'lumot	
	Ish joyi va lavozimi	Familiyasi, ismi, otasining ismi
1	Turizm qo'mitasi rais o'rinbosari, Kengash raisi o'rinbosari	Bobokalonov S. R.
2	Turizm qo'mitasi Turizm sohasida ta'limni rivojlantirish bo'limi boshlig'i	Matkarimov J. Sh.
3	Turizm qo'mitasi Kasbiy malakalarni rivojlantirish bo'yicha bosh mutaxassisi	Mansurov Z. X.
4	Turizmni rivojlantirish ilmiy-tadqiqot instituti Bosh mutaxassisi	Ivonina N. V.
5	Turizmni rivojlantirish ilmiy tadqiqot instituti Bosh mutaxassisi	Boyka F. Ch.
6	"Turistik xizmatlarni sertifikatlash markazi" DM direktori o'rinbosari	Sultanov A.N.
7	O'zbekiston Ekstremal va tog' turizmi federatsiyasi raisi	Kozlovskiy L. Yu.
8	"TRAVEL STUDY" MChJ direktori	Taisheva I. M.
9	"NOVO TOURS SILKROAD" MChJ direktori	Raupov O. R.
10	"TASHKENT PALACE NEW" MChJ direktori	Kaziyeva N. R.
11	"Ipak yo'li" turizm va madaniy meros xalqaro universiteti birinchi prorektori	Nasimov D. A.
12	Toshkent turizm va mehmonxona menejmenti texnikumi direktori	Bakirova N. B.
13	Buxoro turizm va madaniy meros texnikumi direktor o'rinbosari	Djalolov F. V.

**TURIZM SOHASIDA KASBIY MALAKALARNI RIVOJLANTIRISH
BO'YICHA TARMOQ KENGASHI**

**KASBIY STANDART
FAOL TURIZM TURLARINI TASHKIL ETISH
VA O'TKAZISH**